

# LICHAMELIJKE OPVOEDING

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING jaargang 97 - nr. 4 - 27 MAART 2009



**Topic:  
Toekomst LO**

**Periodieke peiling onderwijs  
Nederland**

**IRP: klimongelukken**

**Interviews met  
eerste registerdocenten**



## Pulastic Face-lift/Revitalisatie Uw oude sportvloer is veel geld waard

Elke sportvloer is na jaren intensief gebruik toe aan een opknapbeurt. B.V. Descol Kunststof Chemie, marktleider op het gebied van polyurethaan binnensportvloeren voor alle sporten en accommodaties, biedt twee aantrekkelijke oplossingen om een bestaande sportvloer weer in topconditie te krijgen. Een uitstekend en betaalbaar alternatief voor complete vervanging.

### Faceliften

Faceliften is al jarenlang een succesvolle manier om een bestaande sportvloer te voorzien van een nieuwe toplaag. Na deze behandeling is de vloer sterker dan tevoren, voldoen de oppervlakte-eigenschappen weer aan de huidige normen en ziet de vloer er weer als nieuw uit. Simpel, doeltreffend en kostenbesparend.

### Revitaliseren

Revitaliseren is een bewezen methode om een oude sportvloer kwalitatief op te waarderen door een aanvullend systeem over de bestaande vloer aan te

brenge. Dit resulteert er niet alleen in dat de top weer aan de eisen voldoet, maar maakt het mogelijk om een oude klasse 3 vloer op te waarderen naar een klasse 2 of zelfs een klasse 1 vloer, tegen aanzienlijk minder kosten dan bij een gehele vervanging van de sportvloer.

### Een 'nieuwe' vloer voor vele extra jaren sportplezier

Het resultaat van beide methoden mag er zijn: een Pulastic sportvloer die weer jaren meegaat en voldoet aan alle eisen van zowel sporter als exploitant. Tevens heeft u in beide gevallen de mogelijkheid te kiezen voor een nieuwe kleur. Graag beoordelen wij eerst voor u de staat van uw huidige vloer en informeren wij u nader over de specifieke voordelen van beide methoden.

### Meer weten?

Bel 0570 62 07 44 of kijk op [www.descol.nl](http://www.descol.nl). Descol is sinds 1965 marktleider in de ontwikkeling, productie en installatie van topkwaliteit sportvloeren.



B.V. Descol Kunststof Chemie

Duurstedeweg 33007, Postbus 420, 7400 AK Deventer

Tel: 0570 62 07 44, Fax: 0570 60 84 93, Internet: [www.descol.nl](http://www.descol.nl)



# PULASTIC®

# INHOUD

## Praktijk ▶

**20** ▶ Volleybal: het samenspelen opzetten (1) / *Maarten Massink*

**24** ▶ Talent-uur... niet alleen voor talenten! / *Carlo Smit*

**27** ▶ Moss-ball / *Donja Valkhoff*

**28** ▶ Een badmintontoernooi / *Cindy Didden*

## Topic ▶

### Toekomst LO

Zijn we er nog.... over dertig jaar? Ons vak is aan verschillende invloeden onderhevig. In die maalstroom moeten we een koers zien te bepalen.

Jorg Radstake heeft naar de laatste decennia gekeken en de ontwikkelingen in kaart gebracht. Hilde Bax heeft in het kader van het kwaliteitsonderzoek, waar al diverse keren over is geschreven, leerlingen geïnterviewd en de resultaten leest u hier. Samenwerken met andere vakken is een van de scenario's die zijn geschetst bij de invoering van de nieuwe onderbouw. Een uitwerking door Ronald de Graaff.

In het praktijkkatern een voorbeeld van hoe een talentuur wordt ingezet door Carlo Smit.



## Rubrieken ▶

**05** | Eerste pagina

**16** | Schoolsport

**18** | De IRP-praktijk

**34** | Registratie: Beroepsregistratie gestart

**38** | Van mannenkracht tot vrouwenpracht (6) / *J. Steendijk-Kuypers*

**40** | Collega's overzee: A comparison of Indonesian and Dutch realities

**44** | Column, Mery Graal

**44** | Webredactie

**45** | Scholing

**46** | Laatste pagina

**06** ▶ Dichtbij het bestaande willen blijven?! / *Jorg Radstake*

**10** ▶ Staartdelingen in de gymzaal / *Ronald de Graaff*

**13** ▶ Kwaliteit van bewegen en sport op school, wat vinden de leerlingen ervan? / *Hilde Bax*

**24** ▶ Talent-uur...niet alleen voor talenten! / *Carlo Smit*

## En verder ▶

**17** ▶ Resultaten Periodieke Peiling Onderwijs Nederland / *Miriam Appelman*

**32** ▶ Sport en Ontwikkelingssamenwerking / *Olga Plokhooij*



**KVLO**  
  
**webkring**

Foto omslag: Micky Luinge

Praktijkcover: Anita Riemersma

Wij zoeken voor het rayon Midden-Nederland een (m/v):

## VERKOOPADVISEUR

voor de inrichting van gymzalen en sporthallen

Janssen-Fritsen Sport b.v. is een internationale onderneming met al bijna 60 jaar een leidende positie in het ontwikkelen, produceren en verkopen van gymnastiek-, sport- en spelmaterialen. In totaal zijn binnen ons bedrijf meer dan 130 medewerkers werkzaam. Met name onze turntoestellen zijn befaamd en worden wereldwijd gebruikt op het allerhoogste niveau, waaronder Olympische Spelen (Beijing 2008) en WK's. In Nederland is Janssen-Fritsen marktleider in het compleet (her)inrichten van gymnastieklokalen en sporthallen, voornamelijk voor scholen en gemeenten.



**janssen · fritsen**  
www.janssen-fritsen.nl

Official Supplier van de Olympische Spelen Beijing 2008

### De functie:

Na een gedegen inwerkperiode waarin u kennismaakt met het bedrijf, de markt en de producten wordt u verantwoordelijk voor de resultaten en het marktaandeel in uw rayon. U onderhoudt de bestaande contacten en werkt actief aan uitbreiding van het klantenbestand. Uw contactpersonen zijn gemeenteambtenaren, directies van scholen en gymnastiekdocenten in het bewegingsonderwijs. U beheerst het totale commerciële traject: informatie verzamelen, offertes samenstellen en opvolgen tot en met het afsluiten van orders voor vervanging van sportmaterialen of complete sportzaalinrichtingen. U kunt rekenen op professionele ondersteuning vanuit het hoofdkantoor in Helmond. In deze functie rapporteert u aan de Manager Nederland.

### Uw profiel:

Wij zijn op zoek naar kandidaten met een MBO+/HBO werk- en denkniveau, verkregen door opleiding of ervaring. U heeft flair en overtuigingskracht, bent vasthoudend, resultaatgericht en commercieel inventief. U bent in staat om op verschillende

niveaus goede relaties op te bouwen. Daarnaast heeft u een aantal jaren aantoonbaar succesvolle ervaring in de buitendienst en weet u goed om te gaan met langlopende beslissingstrajecten. U bent woonachtig in het gebied of bereid daarheen te verhuizen.

### Ons aanbod:

Een succesvol bedrijf met een leidende positie in de markt en een aansprekend productenpakket. Financieel kerngezond en een helder idee over de toekomst. Een commercieel brede taak met een zeer ruime mate van eigen verantwoordelijkheid. Een prima arbeidsvoorwaardenpakket, waaronder een auto van de zaak.

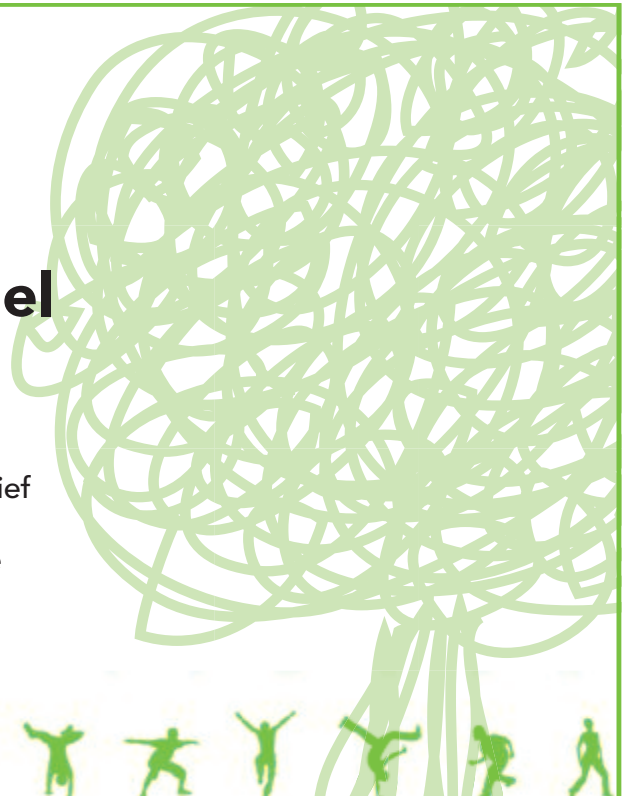
### Kunt u deze commerciële verantwoordelijkheid aan?

Stuur dan uw e-mail met c.v. binnen 2 weken na verschijning van deze advertentie naar Switch Personeel en Organisatie, t.a.v. mevrouw drs. M.A.H. Maasakkers, info@switch-po.nl. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de heer M. Deckers van Janssen-Fritsen op nummer 0492-530930.



## Veel verzekeringsvoordeel voor KVLO leden!

Speciaal voor KVLO leden is er veel voordeel te halen op alle verzekeringspremies. Zo is er een exclusief KVLO-verzekeringspakket samengesteld voor alle schadeverzekeringen en er is ook een zeer voordelige ziektekostenverzekering. Minimaal 20% korting op de bruto schadeverzekeringspremie en nog 12% pakketkorting mogelijk!



Kijk snel op [www.kvloverzekerings.nl](http://www.kvloverzekerings.nl) voor alle informatie of bel 023 - 751 00 00

KVLO verzekeringen is een samenwerking tussen Elswout AssurantieGroep en de KVLO

# Crisis: een zegen voor het onderwijs?

Met het intreden van de economische crisis lijkt het dreigend lerarentekort nog net op tijd te worden gekeerd. Dit zijn althans de berichten zoals deze momenteel met een zekere regelmaat in de kranten en op de televisie verschijnen.

In tijden van voorspoed wendden jongeren die afstuderen zich af van het werkveld onderwijs om elders onder betere omstandigheden een baan te zoeken. En als het minder gaat zoeken mensen de bescherming van een verzekerde baan bij de overheid.

Het is een bedenkelijk beeld: een sector die als tweederangs mogelijkheid altijd nog gekozen kan worden. Als dit beeld klopt dan is er iets mis met de sector, maar er kunnen zeker ook vraagtekens gezet worden bij de wenselijkheid van het verschijnsel op zich. Zit het onderwijs te wachten op mensen die niet intrinsiek voor het werk zijn gemotiveerd, maar vooral een goed onderkomen zoeken in mindere tijden?

Toch waag ik te betwijfelen of het geschetste beeld klopt voor de hele sector onderwijs.

Wellicht voor enkele vakken waar een tekort aan docenten is zoals wiskunde en economie. Maar voor zover ik heb meegemaakt en kan overzien geldt dit niet of maar in heel geringe mate voor het bewegingsonderwijs. Tegen de achtergrond van het dreigend lerarentekort worden allerlei maatregelen onderzocht om de kwaliteit van de leraar nog enigszins te waarborgen. Eén van die maatregelen is

het opleiden in de school. De gedachte is om mensen van buiten het onderwijs zo snel mogelijk in te kunnen zetten in het onderwijs.

Om hen vervolgens al werkende weg, via een vorm van in-service training, bevoegd en bekwaam te maken voor een onderwijsberoep.

Na het doen van enkele pilots staat OCW op het punt om te gaan werken aan een stelsel van opleiden in de school (OIDS). Lerarenopleidingen en bepaalde scholen, zowel in primair als in voortgezet onderwijs gaan een intensieve samenwerking aan. Er komen zogenoemde opleidingscholen. Daardoor wordt het mogelijk om grotendeels in de school opgeleid te worden. Een dergelijke school wordt omschreven als een school waar een relatief groot deel van de formatie wordt bezet door leraren die nog in opleiding zijn en die veelal na afronding van de lerarenopleiding elders (buiten die school) werk zullen vinden. Scholen nemen daarbij de verplichting op zich om aparte leraren te gaan opleiden voor dit opleidingswerk. De lerarenopleidingen moeten zorgen voor de kwaliteit van de opleidingsplek en wijzen speciale docenten aan die in de school meehelpen bij het opleiden en coachen van de leraren die opleiden in de school.

Het zal duidelijk zijn dat niet alle scholen opleidingscholen kunnen worden. En dat betekent dat scholen uitgesloten gaan worden om als stageplek te fungeren.



DOOR GERT VAN DRIEL  
EERSTE PAGINA

Deze scholen profiteren dan dus ook niet meer van deze tijdelijke extra ondersteuning bij het werk.

Voor de intreders, toekomstige leraren, betekent het dat zij weliswaar aan het werk kunnen in het onderwijs, maar niet moeten rekenen op een gegarandeerde baan na het opleidingstraject. Ze moeten dus op zoek naar een andere school. Al met al een regeling die wel erg is bedacht vanuit de problematiek van het dreigende tekort, maar die zoals het er nu uitziet ook zal worden toegepast op die opleidingen die geen tekorten kennen, zoals de ALO's.

En dat betekent dat de zorgvuldig ontwikkelde samenwerking en de daarbinnen ontwikkelde werkwijze tussen vaksecties LO en de opleidingen LO mogelijk onder druk kan komen te staan.

**COLOFON** LICHAAMELIJKE OPVOEDING is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

**Redactie:** Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) **Redactieraad:** Hilde Bax, Marianne van Bussel, Bert Boetes, Lars Borghouts, Frank Jacobs, Mark Jan Mulder, Chris Mooij, Jorg Radstake. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, e-mail: redactie@kvlo.nl

**Abonnement Lichamelijke Opvoeding:** Jaarabonnement € 60,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 3,- (excl. verzendkosten)  
**Handelsadvertenties:** Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com  
**Verscheidingsdata 2009:** 23 jan., 13 feb., 6 maart, 27 maart, 17 april, 15 mei, 5 juni, 3 juli, 21 aug., 11 sep., 25 sep., 2 okt., 23 okt., 13 nov., 4 dec. **Druk:** Drukkerij Giethoorn Ten Brink, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 052 285 5111. **Vormgeving:** FIZZ new media solutions, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 052 224 6162. **DTP:** Marleen van Dokkumburg, Drukkerij Giethoorn Ten Brink. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Mededelingen vanwege de vereniging en artikelen, die het beleid van de vereniging raken, zijn voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur. **Dagelijks bestuur KVLO:** G. van Driel, voorzitter - mw. drs. B. Zandstra, secretaris - mw M. G. van Bussel, penningmeester - H.K. Evers - e-mail: bestuur@kvlo.nl **Secretariaat Thomas Groepering:** Drs F. Huijboom, P. Potterstraat 26, 5143 GX Waalwijk, tel.: 041 633 3022, e-mail: fred.huijboom@wxs.nl **Ledenadministratie:** abonnementen en personeelsadvertenties: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. fax: 030 691 2810, e-mail: ledenadm@kvlo.nl site: www.kvlo.nl. Opzeggingen dienen aangetekend te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar (kandidaatleden vóór 1 augustus). De opzeggingen worden door de KVLO bevestigd. **Contributie KVLO:** zie de website of neem contact op met onze ledenadministratie **ISSN-nummer: 0024-2810 Telefoon: ledenadministratie 030 693 7676, algemeen 030 692 0847. Bezoekadres:** Zinzendorfflaan 9. **De afdeling rechtspositie is bereikbaar maandag en dinsdag van 12.30 tot 16.30 uur en vrijdagmorgen van 9.30 tot 12.30 uur, 030 693 7678** e-mail: irp@kvlo.nl

# Dichtbij het bestaande willen blijven?!

Van innovaties tot richtingbepalers

**Met dit artikel wil ik een poging doen de grote lijnen van de hedendaagse ontwikkelingen c.q. veranderingen in ons vak te positioneren, maar daarbij ga ik niet verder terug dan een enkel decennium omdat die periode relevant is voor ons huidige functioneren. Door: Jorg Radstake**

De afgelopen jaren is het onderwijs ingrijpend veranderd. Zo werd de basisvorming ingevoerd en is deze na een korte (experimenter)fase als mislukt ervaren en zelfs weer afgeschaft. Gelukkig is de berichtgeving rond de tweede fase iets positiever en is er momenteel alleen maar sprake van een herontwerp, zonder dat de onderste steen opnieuw gelegd dient te worden. Staat ons met LO-specifieke ontwikkelingen niet hetzelfde te wachten? Laten ook wij ons leiden door wat anderen (in de meeste gevallen beleidsmakers) met ons vak voor ogen hebben? Of (h)erkennen we waar de kracht van ons vak ligt?

## Ontwikkelingen voor LO (Sectie - School - Samenleving)

In vogelvlucht kunnen we de volgende innovaties binnen ons vak onderscheiden (zie bijlage 1). In het nabije verleden bestonden de voornaamste taken van de vakdocent, naast het verzorgen van lessen LO, voornamelijk uit het schrijven van een vakwerkplan met programma's van toetsing en afsluiting (PTA's), het ontwikkelen en verzorgen van motorische remedial teaching (MRT) of steunlessen, het (door)ontwikkelen van lesmateriaal en/of modules én het organiseren van (school)sporttoernooien en sportoriëntatie en -keuze-programma's (SOK). Je was voornamelijk actief binnen de les en gericht op de sectie!

Van de huidige docenten LO wordt, naast bovengenoemde taken, ook verwacht dat hij/zij meer actief is binnen de school en gericht op het docententeam. De vaksecties verdwijnen steeds meer naar de achtergrond en iedere docent neemt plaats in een kernteam, dat zelfstandig verantwoordelijk is voor zowel de invulling en kwaliteit van het onderwijs als ook het complete functioneren van de individuele leerling (resultaat verantwoordelijke teams, zie ook eerste pagina in *Lichamelijke Opvoeding 3*, 2009). Mocht er toch ruimte komen om ons vak verder (door) te ontwikkelen, dan krijgen we meestal een duidelijke opdracht mee, zoals bijvoorbeeld het ontwikkelen van Beweging, Sport & Maatschappij (BSM) voor 4 en 5 Havo.

De innovatie om meer te bewegen is ingezet met de Alliantie School & Sport, *samen sterker*. Ze had de wel erg ambitieuze doel-

stelling: 90% van de scholen heeft in 2010 een dagelijks sport- en beweegaanbod voor zijn/haar leerlingen bewerkstelligd. De overheid heeft in de vorm van combinatiefunctionarissen (CF) structureel vormgegeven aan de bovenliggende doelstelling van deze Alliantie. Deze CF heeft een breder werkterrein en treedt op als intermediair tussen verschillende partijen in de samenleving (onder andere School & Sport). Dat blijkt bijvoorbeeld wel uit de pilot 'Combineer en scoor met de duale vakleerkracht', van Sportservice Overijssel. Hij moet bruggen zien te slaan.

### VERLEDEN



Welke taken *had* de docent LO?  
- binnen de sectie gericht

### HEDEN



Welke taken *heeft* de docent LO?  
- binnen de school gericht

### TOEKOMST



Welke taken *krijgt* de docent LO?  
- binnen de samenleving gericht

Bijlage 1: schematische weergave van ontwikkelingen 'in de tijd'

## Kritische blik op innovaties binnen bereik van LO

Dat er binnen de vakwereld veel verschillende zaken spelen blijkt wel uit de verscheidenheid aan innovatieve artikelen, die bijvoorbeeld in dit vakblad verschijnen. Ook de verschillen aan keurmerken binnen de vakwereld geven gewoon aan dat er ook op ons vakgebied ongelooflijk veel ondernomen wordt. Zo hebben op 2 maart jl. twaalf scholen (basis-, speciaal en voortgezet onderwijs) van Sportservice Flevoland het certificaat 'Sportgeoriënteerde School'

ontvangen op basis van een drietal criteria, te weten (a) tenminste één extra (structureel) beweeguur voor alle leerlingen, (b) verzorgd door een gediplomeerde begeleider en (c) een gerealiseerde samenwerking met tenminste één sportvereniging uit de buurt. Een mooie stap in de richting van een dagelijks sport- en beweegaanbod voor zowel de mindere als betere bewegers. Daarnaast heeft ook de KVLO samen met NOC\*NSF en de NISB zijn eigen certificeringsmodel 'Sportactieve School' en ontvangen veel beweegvriendelijke scholen, met zorg voor het brede begrip gezondheid een certificaat 'Gezonde School'. Ik ben echter van mening dat niet de kwantiteit uiteindelijk het succes van ons vak bepaalt, maar juist de kwaliteit. Die zal mijn inziens zorg moeten dragen voor een blijvende waardebeoordeling voor LO. Misschien moeten de gestelde criteria iets meer (willen) zeggen over de kwaliteit van het sport- en beweegaanbod van scholen?

### De ontwikkelingen in drie innovatielijnen

Als opleidingsdocent van de Calo vind ik dat we niet klakkeloos met alle winden mee dienen te waaien, maar dat we wél de verplichting hebben onze LO-studenten voor te bereiden op wat ze in het brede werkveld tegen zullen komen. Ik heb de vele ontwikkelingen in een aantal clusters geplaatst. Door deze clustering, innovatielijnen genoemd, ontstaan mijn inziens overeenkomstige inhoud en visies, die mogelijk een bijdrage kunnen leveren in de ontwikkelkoers van het vak LO bij jou op school.

De volgende drie vragen staan voor mij centraal bij het komen tot deze innovatielijnen:

- (1) Op welke wijze vindt LO z'n plaats?
- (2) Moeten we écht met sport samenwerken?
- (3) Waaraan denk jij bij diversiteit?

Hieronder een uitwerking. Ook geef ik diverse ontwikkelingen op ons vakgebied bij de te onderscheiden subgroepen aan.

#### (1) Op welke wijze vindt LO z'n plaats?

*LO in een nieuw curriculum*

Daar waar ik enkele jaren geleden een artikel schreef over 'Sportklassen in het Voortgezet Onderwijs' (LO 9, 2004) volg ik nu met een steeds kritischer blik het aantal, in veel gevallen klakkeloos gekopieerde, sportklasconcepten. De zoekpagina Google geeft momenteel vele duizenden hits op de zoekterm 'sportklas'. Ze zijn veelal gebaseerd op het feit dat sporten/bewegen erg leuk is en automatisch uitstraling heeft naar (toekomstige) leerlingen! Een andere ontwikkeling is het advies om meer samenhang tussen de vakken in de onderbouw van het voortgezet onderwijs te bewerkstelligen. Dit kwam vanuit de taakgroep Vernieuwing Basisvorming naar boven. LO stemt in overleg met andere vakken en/of leergebieden veelvuldig haar programma thematisch af óf werkt zelfs in projectmatige vorm vakoverstijgend samen met andere vakken en/of leergebieden. Ook in het basisonderwijs wordt op deze wijze theoretische kennis, met raakvlakken met het (leren over) bewegen gekoppeld aan LO (zie 'Sportik', SLO 2008). Ook zien we steeds meer scholen die een examengericht LO-programma aanbieden (BSM voor h/v of LO2 voor vmbo). De sector Sport, Dienstverlening & Veiligheid (SDV) biedt een beroepsgericht programma van twaalf uur per week aan. Daarin kunnen leerlingen zich alvast ontwikkelen in en voorbereiden op een toekomst in de sport in de meest brede zin van het woord. Kortom in al deze ontwikkelingen zal,

door een uitbreiding of herindeling van uren, LO opnieuw gepositioneerd en gelegitimeerd moeten worden!

(1) Op welke wijze vindt LO z'n plaats? -> LO in een nieuw curriculum	
<b>Voor de leuk</b>	Van sportklassen
<b>maar wél leerzaam</b>	via vakoverstijgende projecten (BO of onderbouw VO) meer leren over het bewegen
<b>én toekomstgericht!</b>	naar het in de praktijk brengen bij BSM, LO2 of SDV.

Bijlage 2: de eerste innovatielijnen in schema, inclusief subgroepen

#### (2) Moeten we écht met sport samenwerken?

*Afstemming en samenwerking tussen School & Sport*

Dat er steeds meer LO-ers geïnteresseerd raken in vernieuwende en uitdagende activiteiten, geschikt voor in de les LO, blijkt wél uit de deelname aan de VO-studiedag 2008 die grotendeels in het teken van trendsporten stond én de animo voor het landelijke netwerk van de SLO/KVLO voor streetsporten. Ook in *Lichamelijke Opvoeding 1* werd hier een tweetal voorbeelden van beschreven, te weten Freerunning (door Maarten Vijfhuizen) en Streetsurfing (door Erik Gotjé). De huidige generatie pubers kenmerkt zich door veelvuldig zappen en een blijvende drang naar het nieuwe/onbekende. Vanuit een eigen, persoonlijke vakvisie wordt richting gegeven aan wat er wel/niet aan bod mag komen én op welke wijze hier aandacht aan besteed zal worden.

(2) Moeten we écht met sport samenwerken? -> Afstemming en samenwerking tussen School & Sport	
<b>Uitdagende activiteiten voor in de gymles</b>	Freerunning, streetsurfing of cricket
<b>zijn samen met sportbonden lesmappen ontwikkeld</b>	ontwikkeld door Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) in opdracht van NOC*NSF
<b>om ook het naschoolse sport- en beweegaanbod vorm te geven!</b>	op basis van een doorlopende leerlijn van onderwijs naar sportvereniging.

Bijlage 3: de tweede innovatielijnen in schema, inclusief subgroepen

#### (3) Waar denk jij aan bij diversiteit?

*Diversiteit in het bewegingsonderwijs*

Hiermee heb ik het niet alleen over de heftige discussies over de relatie tussen autochtonen - allochtonen. Binnen onze lessen LO hebben we met veel meer verschillen tussen leerlingen onderling

te maken. Ik kom eigenlijk tot een drietal subgroepen. De eerste groep kenmerkt zich door het enorme verschil in bewegingsniveau. In onze LO-lessen nemen, in de meeste gevallen, zowel de Balkenendes als de Ronaldinho's deel aan dezelfde bewegingsactiviteiten. Niveauheterogene groepen maken dat de hbo-opgeleide bewegingsspecialist ervoor dient te zorgen dat er voor iedereen iets te leren valt. Dus zowel Balkenende als Ronaldinho moeten uitgedaagd worden om zich verder (en blijvend) te kunnen ontwikkelen op het gebied van bewegen/sporten. Daarom moeten zowel activiteiten/opdrachten uit de comfortzone als uit de stretchingzone worden aangeboden.

Een LO-er dient naar mijn mening zicht te hebben op wat bij de specifieke doelgroep waaraan hij/zij lesgeeft, speelt. Door niet alleen maar uit te (willen) gaan van een vastliggend activiteiten-aanbod kan op zoek gegaan worden naar een bij de doelgroep aansluitend en passend activiteitenaanbod. Het gaat er mij om dat je moet durven een bestaande activiteit aan te passen en te veranderen ten gunste van de individuele leerling (maatwerk). Het is niet de bedoeling dat de leerlingen de inhoud van de lessen gaan bepalen.

Maar ook vergen complexe groepen leerlingen een bepaalde benaderingswijze en lesgeefstijl. Niet alle LO-docenten zijn geschikt om aan dezelfde groepen (met bijvoorbeeld veel ADHD-ers en leerlingen met PDD-NOS) les te geven. Leerlingen hebben er toch recht op door de docent begrepen en op maat bediend te worden?!

(3) Waar denk jij aan bij diversiteit? -> Diversiteit in het bewegingsonderwijs	
<b>Voor iedereen valt iets te leren</b>	Dus voor zowel de mindere als betere leerling (lukt 't)
<b>door maatwerk in activiteitenaanbod</b>	aansluitend bij onder andere de interesse (leeft 't)
<b>en/of begeleiding.</b>	en specifieke behoeften c.q. aanpak (grotweg loopt 't)

Bijlage 4: de derde innovatielijn in schema, inclusief subgroepen

### Beroepscompetentieprofiel KVLO

Een docent krijgt steeds meer andere taken. Je dient aan de ene kant het vak zowat vanaf de grond opnieuw op te bouwen. Vanuit mijn ervaring weet ik echter dat niet iedere bouwvakker over de daarvoor nodige capaciteiten beschikt en zelfstandig een kwalitatief verantwoord huis kan bouwen. Aan de andere kant wordt ook steeds meer een beroep gedaan op managementachtige competenties. Zeker als je een baan als combinatiefunctaris aanvaardt. Ik vraag me af of dit niet teveel gevraagd is! Daar zijn toch de hbo-SB-opleidingen voor bedoeld?

Het vanuit de KVLO opgestelde competentieprofiel geeft aan de hand van kerntaken en beroepsopgaven aan wat een startbekwame LO-er in ieder geval te bieden heeft. Dit geldt dus als kwaliteitsinstrument voor ons beroep! Voor mij wordt hierin duidelijk dat de focus

ligt op het verzorgen van kwalitatief verantwoorde lessen LO. Daarnaast moet je als professional (beroep: leraar) de verantwoordelijkheid nemen in het complete onderwijsaanbod als lid van een docententeam, netwerk, beweegteam en/of sectie.

Het eventueel indalen van managementachtige en beleidsmatige werkveldgerelateerde onderwijseenheden om meer alles-kunners te creëren, moet, volgens mij, op dit moment zeker niet ten koste gaan van (de kwaliteit van) onze corebusiness.

Dat de KVLO in haar beleid het competentieprofiel opnieuw kritisch zal bekijken, lijkt mij gezien de vele geschetste ontwikkelingen ook noodzakelijk.

Ik hoop dat ze hierbij uitgaat van de kwaliteit die de huidige generatie deskundige LO-ers biedt. Het zal dus meer een herijking zijn! Vervolgens zullen hier ook de gemeenschappelijke opleidingskwalificaties voor de lerarenopleidingen aan ALO's en sporthogescholen in Nederland op aangepast en afgestemd moeten worden.

1. Het ontwerpen en plannen van lessen lichamelijke opvoeding
2. Het organiseren en begeleiden van bewegingsonderwijs leerprocessen
3. Het observeren en registreren van bewegingsonderwijs leerprocessen
4. Het begeleiden van leerlingen bij hun schoolloopbaan
5. Het organiseren en begeleiden van een schoolsportprogramma
6. Het verwerven en beheren van accommodatie en leermiddelen
7. Het leveren van een bijdrage aan algemene organisatie en beleid van de school
8. Het opbouwen en onderhouden van externe contacten
9. Het signaleren en vertalen van trends naar het vak
10. Het onderhouden en uitbouwen van eigen beroepscompetenties

Bijlage 5: het beroepscompetentieprofiel van de KVLO (sept. 2004), de competenties

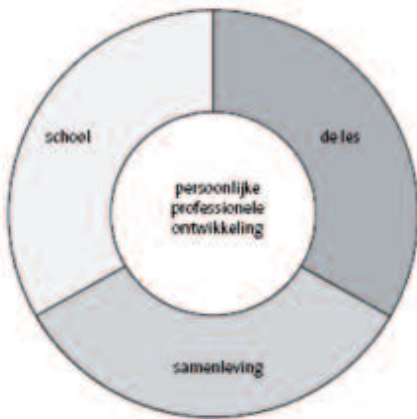
ADVERTENTIE

OUTDOOR > *Hartje Ardennen* < OVERNACHTEN

**BRANDSPORT**

Mierchamps 15 • 6580 La ROCHE-EN-ARDENNE • ☎ 084/41 10 84  
www.brandsport.be • info@brandsport.be

LA LAITERIE



De vier niveaus van professionaliteit:

- A. de leraar lichamelijke opvoeding in de les en bij de begeleiding van leerlingen
- B. de leraar lichamelijke opvoeding als collega in de vaksectie, in een netwerk, in een team en in de school
- C. de leraar lichamelijke opvoeding in het brede maatschappelijke veld van bewegen en sport in verschillende sectoren van de samenleving
- D. de leraar lichamelijke opvoeding en zijn eigen persoonlijke groei en ontwikkeling binnen zijn beroepsrol.

1. Onderwijsvoorbereiding: alle activiteiten en beslissingen van de leraar die leiden tot een ontwerp van een uit te voeren les of onderwijsleerpakket in alle onderwijstypen en educatieve situaties buiten school.
2. Lesuitvoering: alle activiteiten en beslissingen van de leraar die leiden tot realisatie van de geplande lessen of onderwijsleerpakketten.

3. Onderwijsevaluatie: alle activiteiten en beslissingen van de leraar die gericht zijn op een waardebeoordeling en/of beoordeling van onderwijsleerprocessen en leerresultaten.
4. Functioneren als lid van een vaksectie, netwerk, bewegingsteam.
5. Functioneren als lid van een docententeam.
6. Kunnen ontwikkelen, hanteren van een visie op het beroep en dat kunnen expliciteren vanuit vakconceptuele kaders, zowel in geschreven als gesproken vorm.
7. Zichzelf verder kunnen ontwikkelen en professionaliseren.

Bijlage 6: gemeenschappelijke opleidingskwalificaties LO-opleidingen (aug. 2005)

Correspondentie:

[jorg.radstake@windesheim.nl](mailto:jorg.radstake@windesheim.nl)

ADVERTENTIE



verder met onderwijs

Centrum voor Nascholing Amsterdam

020 525 1241

[nascholing@cna.uva.nl](mailto:nascholing@cna.uva.nl)

[www.centrumvoornascholing.nl](http://www.centrumvoornascholing.nl)



## Is leerlingbegeleiding uw kerntaak?

### Maak kennis met de professionaliseringsprogramma's van CNA

- Post-HBO registeropleiding Begeleider in het Onderwijs
- Opleidingen tot Zorgcoördinator en Veiligheidscoördinator
- Training Begeleidings- en Coachingsvaardigheden / Mentorvaardigheden
- Thematische introducties: Decaan, Vertrouwenspersoon, Begeleider faalangstreductietraining, of Zorgcoördinator

Kijk voor het complete aanbod op onze website. Heeft u een specifieke begeleidingsvraag voor uzelf of uw team? We bespreken graag de mogelijkheden voor een leertraject op maat.

# Staartdelingen in de gymzaal

## Over vakkenintegratie

**Kinderen leren tijdens lessen bewegingsonderwijs meer dan beter bewegen alleen; er wordt door kinderen gerekend, er wordt overlegd, er worden afstanden geschat, er wordt kennis opgedaan over hardheden van materiaal enzovoort. Een goede les bewegingsonderwijs zorgt automatisch voor positieve neveneffecten met betrekking tot andere vakken, dit gebeurt veelal zonder dat de leraar bewegingsonderwijs zich daar expliciet op richt, maar het kan ook anders...**

Door: Ronald de Graaff

*We schrijven het jaar 2020: een klas van een willekeurige basisschool in het midden van het land loopt naar de gymzaal, de kinderen hebben de gymtas in de hand en de klassenleerkracht draagt een stapeltje papieren en een doos potloden. In de zaal is een aantal arrangementen opgesteld en in de hoek staat een verrijdbaar whiteboard, tot zover niets bijzonders.....*

*Maar de leerlingen weten dat dit geen gewone les bewegingsonderwijs wordt want het is vandaag Combo-dag: de dag waarop de groepsleerkracht samen met de leerkracht bewegingsonderwijs in de zaal lesgeeft om op een bewegende manier aandacht te geven aan rekenen, taal, wereldoriëntatie, techniek of sociale vaardigheden.*

*Vandaag staat rekenen centraal.*

*Een groepje kinderen rolt met jongleerballen naar hoepels waarin een cijfer ligt, de opdracht luidt: 'probeer vijf ballen in de hoepels te rollen, tel de punten bij elkaar en als je het totaal door 3 kan delen is dit jouw score. Bijvoorbeeld: je gooit 21 punten deel dit door 3 en jouw score wordt dus 7, gooi je bijvoorbeeld 26 punten dan kan je dit niet door 3 delen en wordt jouw score 0'.*

*Een ander groepje is bezig met verspringen: iedere leerling maakt drie sprongen en rekent de gemiddelde afstand uit, alle afstanden worden nu bij elkaar opgeteld en het gemiddelde van de klas wordt uitgerekend met behulp van staartdelingen.*

*Het Combo-uur eindigt met 'lijnenloop': de leerlingen staan op de middenlijn in de zaal (de nullijn), de leerkracht roept een som bijvoorbeeld: '12:3' de uitkomst hiervan is 4 en de kinderen rennen nu zo snel mogelijk naar de vierde lijn, tikken deze aan met de voet en rennen weer terug naar de nullijn, als de uitkomst van de som negatief is (bijvoorbeeld 6:2 - 4) dan draaien de kinderen zich om en rennen naar de eerste lijn aan de andere kant van de nullijn.*

## Denken en doen

Het bewegingsonderwijs is gericht op een verantwoorde deelname aan bewegingsactiviteiten, maar binnen de aangeboden lessen bewegingsonderwijs zijn ook aspecten te ontdekken die verwijzen naar andere vakgebieden; aspecten of betekenissen die te maken hebben met rekenen, taal, sociale vaardigheden bijvoorbeeld. De vakleerkracht bewegingsonderwijs kan zijn kennis over bewegen en zijn vaardigheid in het arrangeren van gedifferentieerde situaties in dienst stellen van een gereguleerde vorm van vakkenintegratie die voor iedereen winst oplevert.



Oefenen voor de 360

Een centraal gegeven ligt hierbij in de vooronderstelling dat een kind beter in staat is cognitieve informatie te verwerken en te onthouden als deze informatie gekoppeld is aan een zinvolle handeling of lichamelijke ervaring. Anders gezegd: als het *denken* wordt gekoppeld aan het *doen* is er een verhoogde kans dat de leerstof beklijft. Veel vakken zoals rekenen en taal worden in het huidige onderwijs eenzijdig 'op het hoofd gericht' aangeboden; de leerlingen zitten, kijken en luisteren maar *doen* weinig.

Als we er nu dus voor kunnen zorgen dat er door middel van speciaal gearrangeerde bewegingssituaties realistische en ervaringsvolle rekenlessen, taallessen of technieklessen worden gegeven in de gymzaal slaan we twee vliegen in één klap: de kinderen gaan beter leren en er wordt vaker bewogen.

## Bewegen als middel, een grensvervaging?

Gaan we ons vak nu verkwanselen door het bewegen te gebruiken als middel voor andere vakken en andere doelen? Nee, integendeel: de waarde van het vak bewegingsonderwijs wordt juist vergroot doordat het vak een centrale positie tussen de andere vakken krijgt, de rol van spelen en bewegen in de ontwikkeling van het kind zal voor meer mensen zichtbaar worden. Veel collega-leerkrachten zullen ontdekken wat voor rijkdom er in bewegingssituaties schuilgaat. De lessen *bewegingsonderwijs* worden dus niet als middel gebruikt, maar enkel de kennis van de vakleerkracht *over* bewegen en de gymzaal als lesruimte worden ingezet als middel. Wel is het belangrijk dat aan een aantal voorwaarden moet worden voldaan:

- alle vastgestelde uren bewegingsonderwijs blijven bedoeld en gereserveerd voor bewegingsonderwijs, de vakleerkracht is en blijft verantwoordelijk voor de inhoud van de lessen
- de vakleerkracht heeft in een algemene teamvergadering de bedoeling en de grenzen van zijn vak aangegeven, dit staat tevens verwoord in het schoolplan/vakwerkplan
- lessen in de gymzaal die bedoeld zijn voor een ander vak worden gezamenlijk gegeven door groepsleerkracht en vakleerkracht
- er is een vaste tijd ingeroosterd voor de Combo-uren (zie verder) zodat het ook voor de kinderen duidelijk blijft dat het geen gewone gymles is
- de voorkeur gaat uit naar een volledige Combo-dag of dagdeel zodat het voor de vakleerkracht eenvoudiger wordt om bewust van 'pet' te wisselen.

Doordat er een duidelijke afbakening wordt gemaakt tussen 'gym-tijd' en 'combo-tijd', is het voor iedereen op school duidelijk waar de grenzen van het vak bewegingsonderwijs liggen en draagt dit bij aan de profilering en legitimering van het vak.

## De combo-lessen

Combo staat voor: 'Combinatie Bewegingsonderwijs', er is hier dus sprake van *extra* formatie-uren voor de vakleerkracht bewegingsonderwijs om bewegingsactiviteiten te bedenken en begeleiden ten gunste van een ander vak (taal, wereldoriëntatie, rekenen, drama, science).

De praktijk

- De groepsleerkracht geeft aan waar de klas mee bezig is en wat hij aan de orde wil stellen, bijvoorbeeld: meten of sociale vaardigheden. Als voorbereiding kan het wenselijk zijn dat de vakleerkracht even in de klas komt kijken bij een desbetreffende les of onderwerp.
- De vakleerkracht bedenkt activiteiten waarin deze onderwerpen daadwerkelijk aan de orde komen, bijvoorbeeld: springen, mikken, stoeien.
- De vakleerkracht en groepsleerkracht geven samen les (in overleg beurtelings of in groepjes), een bijkomend voordeel is dat zij in het gezamenlijk observeren en uitwisselen van informatie een bredere kijk krijgen op kinderen en lesgeven.
- De verantwoordelijkheid voor een veilige uitvoering van de activiteiten ligt bij de vakleerkracht

- De vakleerkracht en groepsleerkracht evalueren kort en maken een vervolgspraak.
- De vakleerkracht kan voor advies gevraagd worden over mogelijke bewegingsactiviteiten in het klaslokaal (bijvoorbeeld: jongeren tijdens het opzeggen van getallenrijen of woordenreeks).

*In de gymzaal werkt een vmbo-klas in drie groepen.*

*Groep 1 is bezig met de wip-wap: hoe kunnen de lichtste en de zwaarste leerling toch samen in evenwicht blijven? Wat gebeurt er als de leerlingen zich verplaatsen of wat gebeurt er als je de wip-wap verschuift? Kunnen twee leerlingen aan de ene kant in evenwicht blijven met een leerling aan de andere kant?*

*Groep 2 brengt samen met de leerkracht een natuurkundeles in praktijk: door middel van katrollen hijst een tenger meisje twee grote leerlingen en de leraar op.*

*Groep 3 is met de vakleerkracht bezig bij de ringen: de jongens hebben bij het vak techniek een skateboard met voetbanden gemaakt en proberen nu of ze halve draaien en 360-ers kunnen maken. Met een zelfgebouwde skateboard-'ramp' en saltostoel willen ze straks proberen om een salto achterover te maken.*

*Bij elke groep is een videocamera aanwezig omdat de leerlingen volgende week bij het vak ICT een presentatie moeten geven van hun*



Met de banden blijft het skateboard zitten



Mikken en tellen

*experimenten, dit moet gebeuren door middel van een zelfgemaakte videoclip of reclamespot.*

### Kruisbestuiving

Bij een geslaagde vakkenintegratie is er sprake van tweerichtingsverkeer, zo kan het ook zijn dat ideeën en wensen en situaties vanuit het bewegingsonderwijs geïntegreerd worden in andere vakken. Dat dit verder kan gaan dan het naaien van partijlintjes bij het vak textiel beschrijft Marlieke Bosch in 't Web (04-2008). Zij geeft in dit artikel een mooi voorbeeld van een verregaande vakkenintegratie rond het spel Kubb.

Behalve het maken van materiaal voor de gymzaal (bijvoorbeeld het ontwerpen en construeren van een indoor midgetgolfbaan bij het vak techniek), kunnen situaties en gebeurtenissen uit lessen bewegingsonderwijs als onderwerp worden genomen voor groepsgesprekken binnen verschillende lessen. Onderwerpen als: 'eerlijke verdeling', 'bejegening', 'het stellen van grenzen', 'aanraking en intimiteit' en 'stoer doen of hulp vragen', zullen moeiteloos een plek kunnen krijgen in lessen maatschappijleer, sociale vaardigheden of mentoruren.

### Kleuters

Voor de kinderen van groep 1 en 2 op de basisschool is het niet wenselijk om extra combo-uren te plannen, als deze tijd ingeruild wordt voor extra lessen bewegingsonderwijs leren de kinderen spelenderwijs al genoeg, zij doen hier bewegend fundamentele ervaringen op. Deze ervaringen kunnen op een later tijdstip - op bewust nivo- weer 'wakker' gemaakt worden, zodat zij vanuit een lichamelijke herkenning begrepen kunnen worden. Jonge kinderen moeten nog niet te vroeg expliciet aangesproken worden op hun cognitieve vermogens (hun denkkracht) omdat zij hun kracht hard nodig hebben om te groeien. Voor kleuters geldt de stelregel: 'denkkracht gaat ten koste van groeikracht'

### Samenvattend

Aangeboden leerstof/informatie beklijft bij een kind beter door de koppeling van denken en doen. Een taal- of rekenles mist veelal deze bewegende component.

De gymzaal is bij uitstek een plek waar een zinvolle combinatie van cognitie en handelen gerealiseerd kan worden.

In bewegingsonderwijsactiviteiten bevinden zich al vele bruikbare aspecten voor andere vakken.

Met extra Combo-uren kan de vakleerkracht samen met de groepsleerkracht lessen verzorgen waarin de kinderen ervaringsgericht en realistisch onderwijs krijgen.

Het bewegingsonderwijs krijgt een centrale positie op de scholen.

### Literatuur

- Bosch, M., (2008). 'Een voorbeeld van vakkenintegratie'. 't Web 4.  
 De Graaff, R. de, (2006). 'Doen en denken'. 't Web 3.  
 Hazelebach C., (2005). 'Bewegingsonderwijs en vakkenintegratie'. 't Web 6.  
 Hofman, N., (2008). 'Bewegingsonderwijs & vakintegratie'. 't Web 4.

Foto's: Ronald de Graaff

Correspondentie:

[ronald.degraaff@hotmail.com](mailto:ronald.degraaff@hotmail.com)

# Kwaliteit van bewegen en sport op school, wat vinden de leerlingen er van?

Artikel naar aanleiding van de studiedag trendsporten HAN 08-10-08

**Als vakleraren gaan we voor goed bewegings- onderwijs. We gaan en staan voor kwaliteit. Maar wat is kwalitatief onderwijs in 'bewegen en sport'? Daarnaast is onderzoek gedaan in de periode 2004-2006. In 'Aspecten van de kwaliteit van lichamelijke opvoeding' zijn leerlingen, leraren en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties bevroegd op hun opinie over het bewegen en sport op school<sup>1</sup>. In dit artikel komen de leerlingen aan het woord. Door Hilde Bax**

## Kwaliteit volgens de leerlingen

Iedereen is voor kwaliteit. Maar wat verstaat men onder kwalitatief goede lessen? In het onderzoek is gekozen voor vier dimensies van kwaliteit (Bottenburg et al. 1997).

*Bewegen en sport is van goede kwaliteit als het beantwoordt aan de wensen en verwachtingen van de leerlingen (gebruikerskwaliteit), aan de verwachtingen van de maatschappij (maatschappelijke kwaliteit) en als het op een efficiënte en effectieve wijze (proceskwaliteit) voldoet aan de geldende kerndoelen en eindtermen (productkwaliteit).* Hoe staat het met de gebruikerskwaliteit? Wat vinden de leerlingen ervan?

De kwaliteit van de lessen bewegen en sport is hoger naarmate het meer aansluit bij de wensen en verwachtingen van de leerlingen. Dat betekent in dit kader: hoe belangrijker de geldende kerndoelen en eindtermen (OCW 1998) en het daarvan afgeleide onderwijsaanbod door de leerlingen worden beoordeeld, hoe beter de kwaliteit.

## Doel en onderzoeksmethode

Doel is om een overzicht te krijgen van de verwachtingen, ervaringen en opvattingen van leerlingen met betrekking tot een aantal kwaliteitsaspecten van het leergebied bewegen en sport.

Voor de beantwoording van deze vragen is gebruikgemaakt van schriftelijke enquêtes onder leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs.

De vragenlijsten zijn afgestemd op een vergelijkbaar onderzoek in Vlaanderen (De Knop et al. 2004, Huts 2004) en op de Richtlijn

Sportdeelname Onderzoek (RSO) van het Mulier Instituut.

De basisschoolenquête is afgenomen onder 1550 leerlingen van eerste klassen van het voortgezet onderwijs, meteen aan het begin van het schooljaar. Aan hen is gevraagd terug te kijken op de lichamelijke opvoeding in hun basisschoolperiode.

De vragenlijst voortgezet onderwijs is door ruim 1500 leerlingen uit de hoogste klassen van vmbo, havo en vwo ingevuld.

## Resultaten onderzoek

De onderzoeksresultaten maken duidelijk dat de overgrote meerderheid van de leerlingen bewegen en sport een (zeer) belangrijk vak vindt (BO > 80%, VO > 60%).

Maar dat betekent niet dat ze alle kerndoelen en eindtermen en het daarbij aansluitende onderwijsaanbod altijd als belangrijk waarden. *Hardlopen, slag- en loopspelen en doelspelen scoren het hoogst, voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs komt daarbij: sportactiviteiten buiten de accommodatie van de school.* Stoeien, bewegen op muziek en jongleren scoren het laagst bij basisschoolleerlingen. Bij leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn datwerpen, springen bij turnen en balanceren. Het lijkt erop dat de activiteiten die aansluiten bij wat de leerlingen meer als 'echte sport' zien, het meest van belang worden geacht. Dit geldt sterker bij leerlingen die zich kwalificeren als sporter, voor jongens en in het voortgezet onderwijs bij leerlingen van havo/vwo<sup>2</sup>.

Van de algemene doelstellingen scoren 'ervaren dat bewegen, spelen en sporten plezierig is', 'ontwikkelen van de fysieke conditie', 'inzet', 'bevorderen van de algemene gezondheid' en 'met andere leerlingen leren samenwerken' het hoogste.

Opvallend is voorts, zowel bij basisschoolleerlingen als bij de leerlingen in het voortgezet onderwijs, de hoge score voor 'met anderen samenwerken' en voor doelstellingen en activiteiten die op *veiligheid* (bijvoorbeeld: hulpverlening, gevaarlijke situaties herkennen) en *gezondheid/fitheid* (bijvoorbeeld: inzicht in belang warming-up) zijn gericht.

Het 'bewegen regelen' (regelende taken leren uitvoeren, een eenvoudige danscombinatie ontwerpen) en het 'leren over bewegen' (mening vormen over actuele thema's, bewegingen analyseren) worden relatief minder belangrijk gevonden.

Aan de leerlingen is ook gevraagd of de kerndoelen en eindtermen zijn gerealiseerd en in welke mate. Opvallend is dat de belangrijkste activiteiten zoals deelnemen aan verschillende soorten van spelen, hardlopen en andere onderdelen van de atletiek, in teamverband samenwerken en veiligheidsvoorschriften naleven,

Activiteiten	Totaal	Geslacht	
		Jongen	Meisje
<b>Bewegingsactiviteiten</b>			
Hardlopen	74	77	70*
Slag- en loopspelen	72	75	68*
Doelspelen	72	79	66**
Werpen (en vangen)	62	65	59
Mikken	60	66	54**
Springen	59	59	60
Klimmen	57	61	52**
Zwaaien	53	49	56*
Tik- en afgooispelen	48	52	43**
Over de kop gaan	42	38	45
Balanceren	40	33	47**
Stoeien	33	42	25**
Bewegingsactiviteiten op muziek	24	13	35*
Jongleren	13	13	14
<b>Andere activiteiten</b>			
Met anderen samenwerken	87	84	91**
Veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven	79	76	82*
Hulpverlening bij turnen	72	70	75
Zelfstandig werken in kleine groepen	70	68	71
Zelf mogen kiezen voor makkelijke of moeilijke oefening	66	66	67
Zelf materiaal opstellen/mogen veranderen	57	60	54
Een spel spelen zonder scheidsrechter	43	47	38**
<b>Totaal</b>	<b>56</b>	<b>57</b>	<b>56</b>

<sup>2</sup> Waar verschillen genoemd worden tussen leerlingen, gaat het om significante verschillen (zie de tabellen: \* = p < 0,05; \*\* = p < 0,01).

Leerlingen van het basisonderwijs vinden deze activiteiten (zeer) belangrijk (in procenten) (Stegeman, Bax et al. 2007 p.33)

volgens de leerlingen redelijk tot goed gehaald worden. Datzelfde geldt voor belangrijk geachte doelstellingen zoals: ervaren dat bewegen, spelen en sporten plezierig is en kennismaken met een grote verscheidenheid aan sporten. Wat niet goed geleerd wordt zijn activiteiten die passen binnen de (relatief nieuwe) domeinen 'bewegen regelen' en 'leren over bewegen'.

De opinie van de leerlingen stemt in grote lijnen overeen met die van de leraren uit het voortgezet onderwijs. Opvallend is dat de leraren positiever zijn over het gehaalde resultaat dan de leerlingen.

Verschillen bestaan er met betrekking tot doelstellingen die zich richten op het verbeteren van de algemene gezondheid en fitheid. Leerlingen vinden dit belangrijker dan hun leraren. De leerlingen vinden de realisatie van deze doelstellingen onvoldoende.

### LO en bewegen en sport buitenschools

Bijna 40% van de basisschoolleerlingen zegt dat zij door de lessen bewegingsonderwijs (nog meer) zijn gaan sporten (84% is lid van een sportvereniging, volgens de resultaten van de sportersmonitor 2005-2006). Volgens iets meer dan de helft komt dat door 'de dingen (leuke sporten) die ze in de gymlessen deden', volgens iets minder dan de helft (ook) doordat ze hebben gemerkt dat het plezierig is om te bewegen en te sporten. Eenderde noemt: ik heb

gemerkt dat ik goed ben in bepaalde sporten. Voor een op de vijf was de gymleraar en/of waren de schoolsportactiviteiten de reden om meer te gaan sporten.

Een kwart van de leerlingen in het voortgezet onderwijs zegt door de lessen bewegen en sport te zijn gestimuleerd om (meer) aan sport en bewegen te doen. Een op de vijf is daartoe gestimuleerd door de andere sportactiviteiten op school. Volgens een kwart van de leerlingen heeft daaraan bijgedragen dat ze hebben ervaren dat het plezierig is om te bewegen en te sporten. Eén op de vijf zegt dat het komt door de nieuwe sportactiviteiten die ze in de lessen hebben leren kennen. De (vrijwillige) schoolsportactiviteiten worden door slechts 7% genoemd. De indruk bestaat dat daaraan in hoofdzaak wordt deelgenomen door leerlingen die buiten school om toch al aan sport doen.

### En wat nu?

Zowel de leerlingen als de onderzoekers hebben een advies om de kwaliteit van de lessen te verhogen.

De leerlingen willen meer aandacht voor 'ontwikkelen van fysieke conditie' en 'bevorderen van de algemene gezondheid'. De onderzoekers bevelen een betere verdeling van de aandacht over alle kerndoelen en eindtermen aan. En: wat betekenen deze resultaten voor uw eigen functioneren als leraar bewegen en sport?

Activiteiten	Totaal	Geslacht	
		Jongen	Meisje
<b>Bewegingsactiviteiten</b>			
Doelspelen	66	74	59**
Sportactiviteiten buiten de accommodatie van de school	52	53	51
Slag- en loopspelen	47	53	41**
Verdedigingssport	46	45	46
Terugslagspel	45	46	44
Hardlopen	45	48	41
Keuzeactiviteiten bij sportoriëntatie	42	41	43
Zwemactiviteiten	40	38	41
Springen (atletiek)	29	35	25**
Zwaaïen	27	25	27
Bewegingsactiviteiten op muziek	27	10	41**
Werpen	24	30	19**
Springen (turnen)	22	23	22
Balanceren	18	15	20
<b>Andere activiteiten</b>			
Met anderen samenwerken	75	73	76
Veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven	65	63	67
Inzicht krijgen in het belang van een warming-up	61	61	62
Hulpverlening bij turnen	52	43	60**
Gevaarlijke situaties bij turnen herkennen	52	46	57**
Zelfstandig werken in kleine groepen	47	44	51
Toepassen hygiënische regels	45	45	45
Verschillende taken uitvoeren in spelsituaties	38	40	36
Regelende taken uitvoeren	33	35	32
Zelf materiaal opstellen/mogen veranderen	32	33	31
Mening vormen over actuele thema's	28	28	28
Bewegingen analyseren aan de hand van eenvoudige criteria	28	28	28
Een eenvoudige danscombinatie ontwerpen	20	8	31**
<b>Totaal</b>	<b>41</b>	<b>40</b>	<b>42</b>

Leerlingen van het voortgezet onderwijs vinden deze activiteiten (zeer) belangrijk (in procenten) (Stegeman, Bax et al. 2007 p.38)

### Meer informatie

Het volledige verslag van het onderzoek 'Aspecten van de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding' is onderdeel van de publicatie Stegeman, H. (red.) (2007) *Naar beter bewegingsonderwijs. Over de kwaliteit van sport en bewegen op school.* 's-Hertogenbosch/ Nieuwegein: WJH Mulier Instituut/Arko Sports Media.

In LO 9 en LO 12 (2007) is kort verslag gedaan van de vijf deelonderzoeken die in het kader van het project 'Kwaliteit van LO' zijn uitgevoerd.

### Literatuur

- Bottenburg, M. van, Hof, Chr. van 't & Oldenboom, E. (1997). *Goed, beter, best. Naar een kwaliteitsbeleid in een pluriforme sportsector.* Amsterdam: Diopter.
- Bottenburg, M. van & Smit, S. (2000). *Richtlijn Sportdeelname-Onderzoek (RSO).* 's-Hertogenbosch: Diopter – Janssens & Van Bottenburg.
- De Knop, P., Theeboom, M., Huts, K., Van Hoecke, J. & De Martelaer, K. (2004). The quality of school physical education in Flemish

- secondary schools. *European Physical Education Review*, 10, 1, 19-38.
- Huts K. (2004). *Onderzoek naar de kwaliteit van het vak lichamelijke opvoeding in Vlaanderen, eindrapport*, Brussel, Vrije Universiteit Brussel
- OCW(1998). *Kerndoelen basisvorming 1998-2003. Relaties in beeld. Over de relaties tussen de algemene doelen en de kerndoelen per vak*, Den Haag, ministerie Onderwijs, Cultuur & Wetenschap

### Noten:

1. Het volledige verslag van het onderzoek 'Aspecten van de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding' is onderdeel van de publicatie Stegeman, H. (red.) (2007) *Naar beter bewegingsonderwijs. Over de kwaliteit van sport en bewegen op school.* 's-Hertogenbosch/ Nieuwegein: WJH Mulier Instituut/Arko Sports Media.
2. Waar verschillen genoemd worden tussen leerlingen, gaat het om *significante* verschillen (zie de tabellen: \* = p < 0.05; \*\* = p < 0.01).

Doelstellingen	Totaal	Geslacht	
		Jongen	Meisje
Ontwikkelen van de fysieke conditie	70	71	70
Ervaren dat bewegen, spelen en sporten plezierig is	69	71	67
Inzet (doorzettingsvermogen) leren tonen	68	68	68
Bevorderen van de algemene gezondheid	66	66	67
Met andere leerlingen leren samenwerken	64	63	66
Positief leren staan tegenover regelmatig bewegen	63	63	64
Kennismaken met een grote verscheidenheid aan sporten	60	60	60
De mogelijkheid bieden om je te ontspannen	60	61	59
Afwisseling bieden voor het stilzitten bij de andere lessen	60	59	61
Eigen grenzen leren verleggen	59	62	57
Aanzetten tot levenslange sportbeoefening	59	62	57
Eigen mogelijkheden en beperkingen leren kennen en aanvaarden	57	58	56
Om leren gaan met zaken als spanning, verlies en winst	55	53	56
<b>Totaal</b>	<b>62</b>	<b>63</b>	<b>62</b>

Door leerlingen in het voortgezet onderwijs (zeer) belangrijke doelstellingen (in procenten)(Stegeman, Bax et al. 2007 p.36)

## R SCHOOLSPORT

**UITNODIGING KVLO GOLF TROPHY 2009** Zaterdag 13 juni 2009 vindt zoals eerder vermeld de 10<sup>de</sup> KVLO Golf trophy plaats. Deelname staat open voor GVB-houders en handicappers met daarbij vermeld dat indien er grote interesse is van EGA-handicappers zij voorrang hebben. De ervaring leert dat dit waarschijnlijk niet het geval zal zijn. Wij verwachten iedereen te kunnen plaatsen.

Inschrijven kan vanaf nu tot en met 1 mei 2009 via [www.schoolensport.nl](http://www.schoolensport.nl) ( via 'golfwedstrijden' in het hoofdmenu ). Hier is ook alle informatie te vinden.

### VOETBALDAG SPECIAAL ONDERWIJS NU AL SUCCES

Reeds ruim voor het verstrijken van de inschrijftermijn waren alle beschikbare plaatsen voor de voetbal dag speciaal onderwijs die de afdeling school sport samen met de KNVB organiseert al vol. Deze derde editie laat daarmee weer een grotere interesse vanuit de doelgroep zien.



FOTO: HANS DIJKHOFF

Correspondentie:  


---

[hilde.bax@kvlo.nl](mailto:hilde.bax@kvlo.nl)

ADVERTENTIE



**Voorkom:  
Hoofdpijn - vermoeidheid - oorsuizingen  
stemproblemen en gehoorschade**

**Acour Lawaai bestrijding b.v.**

Bel: 0497-387005 of kijk op  
[www.stille-sportzaal.nl](http://www.stille-sportzaal.nl)

[info@acour.com](mailto:info@acour.com)  
[www.acour.com](http://www.acour.com)

# Resultaten Periodieke Peiling Onderwijs Nederland

Iedereen is overtuigd van het belang van goed onderwijs.

Om te kunnen praten over de kwaliteit van onderwijs is informatie nodig over het onderwijsaanbod en over de resultaten die met het onderwijs worden bereikt. Daarom voert Cito sinds 1986, in opdracht van het ministerie van OCW, peilingsonderzoeken uit in het basisonderwijs en in het speciaal basisonderwijs.

Door: Miriam Appelman

## Opzet onderzoek

Peilingsonderzoek heeft tot doel de kennis, inzichten en vaardigheden van leerlingen aan het einde van het basisonderwijs te beschrijven voor een breed scala aan leer- en vormingsgebieden. De eerste peiling voor bewegingsonderwijs bestond alleen uit een inventarisatie van het onderwijsaanbod in de basisschool. In 1994 vond de tweede peiling plaats. In deze peiling zijn ook leerling-prestaties gemeten en is het gedrag en de attitude van leerlingen in relatie tot bewegingsonderwijs geïnventariseerd. In 2006 vond de derde peiling voor bewegingsonderwijs plaats; 70 scholen, 1650 leerlingen van groep acht. In dit onderzoek is gekeken naar de bewegingsvaardigheid van de leerlingen in balanceren, zwaaien, springen, hardlopen, mikken, jongleren, doelspelen, tikspelen en bewegen op muziek. Ook het onderwijsaanbod is onderzocht en er is geïnventariseerd welke activiteiten leerlingen buiten school op het gebied van sport en bewegen ont-plooiën. De resultaten van het onderzoek worden beschreven in zogenaamde 'balansen'. Deze onderzoeksrapporten worden verspreid onder diverse instellingen in het onderwijsveld.

## Balans bewegingsonderwijs

Opvallend is dat op 60% van deze scholen het bewegingsonderwijs gedeeltelijk of geheel wordt gegeven door een vakleerkracht. Dit is een stijging van 20% ten



Balanceren

opzicht van de vorige peiling. Wat betreft de invloed op de doelstellingen is dit van weinig belang. Bij zowel groeps- als vakleerkrachten blijkt 'plezier laten ervaren in het bewegen in sport en spelsituaties' de belangrijkste doelstelling te zijn. Hierna volgen 'sociale en emotionele vorming' en 'de eigen sportieve mogelijkheden laten ontdekken'. Pas dan ontstaan verschillen in prioriteit en hecht de vakleerkracht meer aan 'kennismaken met de mogelijkheden van sport en spel' terwijl voor de groepsleerkracht 'ontspanning ter afwisseling van het cognitieve' meer van belang is. Wat betreft de reguleringsdoelen is het zo dat de vakleraren hier over het geheel genomen meer aandacht aan besteden. Op 29% van de scholen wordt extra school-

gymnastiek voor kinderen met motorische achterstand of MRT aangeboden.

De onderwijstijd voor het vak bewegingsonderwijs is gelijk gebleven; ongeveer 90 minuten per week.

In 35% procent van de gevallen is er een significant verschil tussen scores van de leerlingen waar de vakleerkracht alle lessen bewegingsonderwijs verzorgt ten opzichte van de scores van leerlingen die alleen les krijgen van een groepsleerkracht.

Achtergrondkenmerken van de leerlingen zoals geslacht, bodymassindex en de mate

van buitenschoolse activiteit zijn ook van invloed op de scores van leerlingen.

Net als in de peiling van 1994 is 80% lid van een sportvereniging of gaat ergens naar toe om les te krijgen in een bewegingsactiviteit. Een hoger percentage dan in 1994 doet aan teamsport.

Vooral voetbal, hockey en tennis zijn populairder geworden.

Volgens hun eigen inschatting haalt 29% van de leerlingen de beweegnorm van dagelijks een uur matig intensieve lichamelijke activiteit. Bijna 40% van de leerlingen beweegt vijf dagen in

de week een uur of meer. Op de vraag aan de leerlingen of zij het leuk vinden om te sporten antwoordt 96% met ja. Slechts één procent antwoordt met nee. Het plezier laten ervaren in het bewegen in sport- en spelsituaties lijkt dus gelukt.

Wie meer wil lezen over dit onderzoek kan dit downloaden. De balans over bewegingsonderwijs is te vinden met de volgende link: [http://www.cito.nl/share/PPON/Cito\\_ppon\\_balans\\_38.pdf](http://www.cito.nl/share/PPON/Cito_ppon_balans_38.pdf)

Correspondentie:

[miriam.appelman@kvlo.nl](mailto:miriam.appelman@kvlo.nl)

# Klimmen en strafrechtelijke vervolging

**De afdeling rechtspositie biedt hulp en bijstand bij allerhande vragen en problemen die voortvloeien uit de werksituatie van leden van de KVLO. Door: mr. Sandra Roelofsen**

De schrik zit er in bij collega's die klimmen in hun programma hebben: strafrechtelijke vervolging als het fout gaat?

Op het journaal en bij vele media- en nieuwsrubrieken was het *hot news*: een klimmer wordt door de officier van justitie in Amsterdam strafrechtelijk vervolgd omdat hij onzorgvuldig zou hebben gehandeld tijdens het zekeren van zijn klimpartner. Daardoor is zij vanaf een hoogte van twaalf meter naar beneden gevallen en overleden. Op 24 februari jl. heeft de strafrechter uitspraak gedaan:

De klimmer is schuldig bevonden aan dood door schuld. Hij heeft aanmerkelijk onachtzaam en nalatig gehandeld tijdens het zekeren van zijn klimpartner. Maar omdat de rechtbank van mening is dat met het geven van een straf geen enkel doel is gediend ziet de rechtbank af van het opleggen van een straf. *Schuldig zonder straf* dus.

De klimmer moet de rest van zijn leven met het besef leven dat zijn vaste klimpartner (een goede vriendin) door zijn toedoen van het leven is beroofd. Dat is, mede gezien zijn inzicht in het gebeuren en zijn schuldig-erkenning aan haar dood, voldoende straf, meent de rechtbank.

Een afschuwelijke zaak die terechte vragen bij collega's opwerpt: *kan dat ons of onze leerlingen ook overkomen?*

Bij een ongeluk op de klimmuur tijdens een gymles kunnen er twee aansprakelijkheden naast elkaar spelen.

Ten eerste de *civiele (burgerlijke) aansprakelijkheid* in geval van schade door een ongeval: Als het klimmen onderdeel is van het curriculum op school dan valt dit onder de verantwoordelijkheid van de school (het bevoegd gezag) ook al wordt dit gegeven

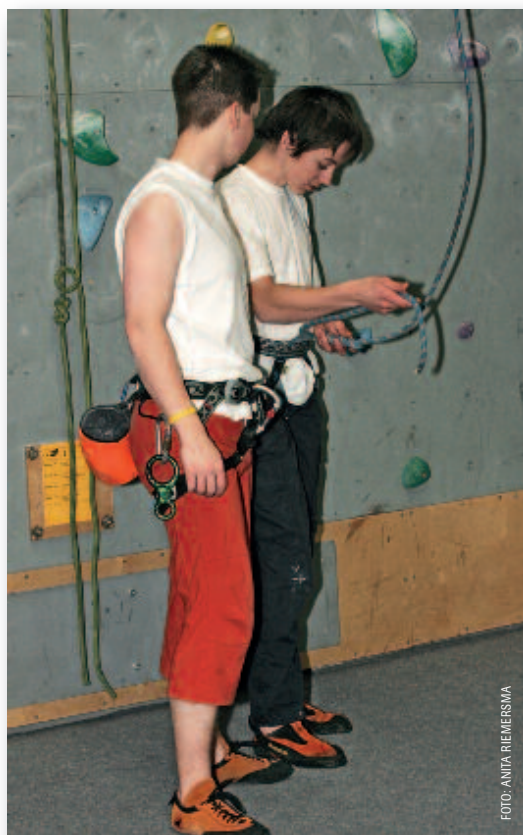


FOTO: ANITA REMERSMA

op een klimcentrum en begeleid door niet-docenten! Daarmee is de school primair aansprakelijk voor schade na een ongeval. Pas als u als docent aantoonbaar onzorgvuldig hebt gehandeld dan kan de aansprakelijkheid bij u persoonlijk worden neergelegd.

Als de les/instructie wordt gegeven door andere instructeurs dan de docent, dan loopt de school een (aanmerkelijk) risico. Het is dan ook aan te bevelen om vooraf (schriftelijk) vast te leggen aan welke eisen een dergelijke instructie moet voldoen, welk niveau de leerlingen hebben, welke eisen op gebied van EHBO gelden, contactpersonen van school et cetera.

Dat betekent overigens *niet* dat u alle aansprakelijkheid kunt leggen bij de organiserende instructeur. Omdat deze activiteiten plaatsvinden onder de paraplu van school blijft de primaire aansprakelijkheid bij de school. Dit zal anders zijn als de instructeur buiten de afspraken werkt of roekeloos of zeer onzorgvuldig heeft gehandeld.

Ten tweede bestaat er een eventuele *strafrechtelijke aansprakelijkheid*:

De situatie in Amsterdam gaat over strafrechtelijke vervolging die door de officier van justitie wordt ingezet. Om succesvol te vervolgen, worden aan de handeling/gedraging en het gevolg daarvan bepaalde criteria en voorwaarden gesteld die in het Wetboek van Strafrecht zijn vastgelegd. Dit kan dus spelen *naast* de civiele aansprakelijkheid van hierboven. Of de officier van justitie in een bepaald geval overgaat tot strafrechtelijke vervolging is zijn/haar bevoegdheid en zal afhangen van de feiten en omstandigheden van de situatie. Dat er in dit geval is overgegaan tot vervolging zal te maken hebben met de ernst van de zaak en het feit dat dood door schuld een ernstig misdrijf is volgens het Wetboek van Strafrecht. Bij minderjarige kinderen is het niet zeer waarschijnlijk dat zal worden overgegaan tot strafrechtelijke vervolging in dit soort situaties, maar mogelijk is het wel. Dat geldt ook voor de gymdocent of de instructeur die als zekeraar van de klimmer optreedt! Als de officier van justitie voldoende aanknopings-

punten ziet om tot strafrechtelijke vervolging over te gaan dan is dit mogelijk.

Uit de uitspraak blijkt in ieder geval dat bij risicovolle activiteiten zoals klimmen de aandacht nooit mag verslappen, want nalatig en onachtzaam handelen met ernstige gevolgen kan ook in de onderwijssetting tot strafrechtelijke vervolging leiden!

Heeft u vragen over deze of andere zaken op rechtspositioneel gebied dan kunt u zich wenden tot de afdeling IRP, te bereiken per e-mail: [irp@kvlo.nl](mailto:irp@kvlo.nl) en op maandag en dinsdag van 12.30-16.30 uur en op vrijdag van 9.30 -12.30 uur op telefoonnummer: 030 693 7678.

# PRAKTIJK KATERN



KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

nr. 4 - 27 MAART 2009



**Volleybal:  
het samenspelen  
opzetten (1)**

**Talent-uur.... niet  
alleen voor talenten!**

**Moss-ball**

**Een badminton-  
toernooi**



# Volleybal: het samenspelen opzetten (1)

*Van 'pingpong' naar 'set-up'*

**In de onderbouw nemen we vaak genoeg met 'pingpong' volleybal. Maar met wat aanpassingen van het arrangement en de regels kun je leerlingen helpen het samenspelen ook mogelijk te maken in de onderbouw. In een artikelenserie willen we hier aandacht aan geven. Door: Maarten Massink**

In het onderwijs hebben we niet de tijd voor uitvoerig volleybal spelen.

Leerlingen missen in de onderbouw vaak voldoende technische vaardigheden om tot samenspelen te komen. We stellen het samenspelen uit en bewaren het tot ze in de bovenbouw vaardig genoeg worden om het daar te proberen. En ook daar is het moeilijk voor ze. Aan de andere kant is de bal van de grond houden en rally's maken erg spannend en motiverend.

Dit zie je aan de leerlingen als ze verbeteren de bal direct heen en weer over het net spelen. Er is nog geen sprake van samenspel.

Het risico dat de bal het bij samenspelen op de eigen helft zou kunnen vallen is te groot. Dan maar beter direct over het net. Het gericht plaatsens wil vaak nog niet echt lukken omdat de voorwaarden ontbreken.

Door de bal hoog op te spelen voor een medespeler geef je deze tijd en ruimte om de bal gericht te plaatsens met een harde of zachte aanval. Als ze elkaar de bal met een ruime boog kunnen aanspelen kunnen rally's en geplaatste ballen worden gespeeld. Een bal ontvangen en hoog opspelen is moeilijk maar

wel voorwaarde voor samenspelen. In een lessenserie willen we dit als uitgangspunt nemen.

In eerdere jaargangen zijn artikelen over volleybal in het voortgezet onderwijs verschenen. In een artikelenserie (Vrieswijk, 2001) stond het spelen met het T-net centraal waarbij de horizontaal verlengde balbaan tijd verschaft voor een goede uitgangspositie om de bal goed te spelen.

In 2006 (LO 12,13 en 14) stelden Jorg Radstake en Wytse Walinga vooral het leren mikken, jongleren en over en weer inplaatsens centraal in tal van activiteiten. In 2007 (LO 13 en 14) beschrijft Wilco Nijland het circulatievolleybal waarbij zo snel mogelijk gestart wordt met wedstrijdvormen vier tegen vier volleybal waarbij na iedere fout spelers ingewisseld worden.

In deze serie artikelen willen we ons richten op het zo snel mogelijk komen tot gericht samenspelen, ook in de onderbouw, door spelregel- en arrangementskeuze.

We willen zoveel mogelijk direct beginnen met partijspelen en het scoren van

punten door gericht te plaatsens, en daarna het voorkomen daarvan. Daarbij hanteren we de volgende principes:

- zoveel mogelijk spelvormen met puntentelling spelen die motiverend werken
- alle leerlingen spelen zoveel mogelijk mee (geen wachttijden), ook in een kleine gymzaal
- spelen op kleine veldjes en kleine aantallen waarbij leerlingen veel balcontacten hebben en de kleine afstanden de kans op succes vergroten
- eerst veel spelenderwijs aandacht voor bovenhandse techniek en de uitgangspositie om de bal te spelen (onder de bal komen), daarna het serveren invoeren, vervolgens inplaatsens (bovenhandse vingertechniek of slag/smash) en pas tot slot de onderarmtechniek
- differentiëren als het goed of minder goed gaat door leerlingen keuzes te geven in de uitvoering
- leerlingen controleren elkaar in de uitvoering.

We kiezen voor het lang wachten met het aanleren van de stop met onderarm-

techniek. Door het net of snoer hoog te hangen is er veel tijd om goed onder de bal te komen en een goede uitgangspositie te krijgen om de bal met de bovenhandse vingertechniek te spelen.

Bovendien zijn de veldjes in het begin erg klein en is het gericht spelen/stoppen van de bal een probleem (nog geen nauwkeurigheid van onderarmtechniek).

Hoewel we wel een volgorde aangeven verdeeld over klas 1, 2 en 3 kunnen de lessen ook een klas eerder of later

begonnen worden. De volgorde is wel belangrijk. Dit is de leerlijn.

#### Klas 1

Bovenhandse techniek in spelvormen één tegen één en daarna twee tegen twee met samenspelen. Komen tot onderhands serveren.

#### Klas 2

Bovenhandse techniek en onderhandse service in spelvormen twee tegen twee en drie tegen drie. Komen tot samenspelen met spelverdeler en gericht plaatsen.

#### Klas 3

Bovenhandse techniek en service in spelvormen drie tegen drie en vier tegen vier. Aanbieden van het gericht plaatsen met bovenhandse slag en bovenhandse service. Daarna onderarmtechniek.

### Klas 1

#### Les 1

##### Lijnvolleybal één tegen één

##### Arrangement

We delen de zaal in met twee toversnoeren in twaalf veldjes waarop één tegen één gespeeld wordt. Span de snoeren over de lengte van de zaal (zie tekening 1). Het snoer hangt vrij hoog zodat de bal met hoge boogjes over de lijn wordt gespeeld.

##### Opdracht 1

Houd de bal boven je hoofd en duw de bal na inveren met je benen over de lijn gericht op het veld van de tegenstander. Vang de bal die terugkomt boven je hoofd. Bij een fout ('uit' spelen of op eigen helft laten vallen) heeft de ander een punt.

##### Speelregel

Het is belangrijk dat je de bal boven je hoofd houdt met vangen. Laat je de bal zakken beneden ooghoogte dan maak je een fout en heeft de tegenstander een punt. Ook een bal die laag komt kan je vangen boven je hoofd door op tijd door je knieën te zakken en onder de bal te 'kruipen'. Deze uitgangspositie is nodig om straks de bal goed direct te kunnen spelen. Het is belangrijk dat je elkaar scherp controleert op het boven ooghoogte vangen en houden van de bal. Geef daarbij de fout aan.

##### Opdracht 2

In plaats van duwen mag je ook proberen de bal op te wippen en over de lijn te tippen. Eerst even uitproberen en oefenen. Speel daarna een wedstrijdje met opwippen en tippen of toch nog met duwen. Kies je eigen niveau



FOTO: ANITA RIEMERSMA



van spelen. Maar iedere vang moet boven ooghoogte blijven, ook als je vandaar verder speelt (duwen of opwippen en tippen).

#### *Opdracht 3*

Als het met opwippen en tippen goed gaat, mag je ook proberen de bal direct (dus zonder vang) te spelen. Eerst weer even uitproberen en daarna een wedstrijdje spelen.

Het is heel uitdagend dit in een *toernooivorm* te spelen met 'move up, move down': als je een wedstrijdje wint ga je een veldje vooruit (naar een afgesproken richting) en bij verlies een veldje terug. Het eerste veldje is het 'koningsveldje' ('kingscourt') waar je moet zien terecht te komen. Met twee toversnoeren

kun je differentiëren. Als je speelt met stapje één (opdracht 1: vangen en duwen), of twee (opdracht 2: opwippen en tippen) speel je op veldje één tot en met zes. Op veldje zeven tot en met twaalf (andere lijn) mag je alleen met stapje twee of drie (opdracht 3: direct) spelen.

#### **Les 2**

##### **Lijnvolleybal twee tegen twee op breed veld**

#### *Arrangement*

Net als bij lijnvolleybal één tegen één (tekening 1), maar daarna worden twee veldjes naast elkaar samengevoegd (pilon weghalen).

Er ontstaat een breed, maar ondiep veld.

#### *Opdracht 1*

Herhaal eerst les 1 eventueel in toernooivorm met lijnvolleybal één tegen één.

#### *Opdracht 2*

Voeg daarna twee naast elkaar gelegen veldjes samen tot één veld (tekening 1) en speel twee tegen twee. Samenspelen mag, maar hoeft niet.

Kies of je wilt spelen met vangen en duwen (stap één) of vangen, opwippen (stap twee) en tippen of alles direct (stap drie) wilt spelen.

#### *Opdracht 3*

Speel twee tegen twee als in opdracht twee maar als je de bal nu vangt moet je de bal via de medespeler over het net spelen. Speel deze medespeler met een ruime boog ('set-up') aan zodat hij de bal makkelijk boven zijn hoofd kan spelen. Speel weer met de *toernooivorm* 'move up, move down' -systeem als in les 1, maar nu met teams van twee spelers.

#### *Opmerking*

In dit arrangement is het samenspelen in opdracht 3 verplicht. Vanwege de kleine afstanden (breed ondiep veld) gaat het 'set-up' geven vrij gemakkelijk. Blijf er op wijzen dat leerlingen elkaar controleren op de uitvoering. Vangen met bal beneden ooghoogte is nog steeds fout dus een punt voor de andere partij.

#### **Les 3**

##### **Lijnvolleybal twee tegen twee op diep en smal veld**

#### *Arrangement*

We delen de zaal in met zes veldjes op één lengtenet over de hele lengte van de zaal. Er ontstaan zes smalle en diepe veldjes met speelhelften van drie bij vijf meter. Het net hangt hoog (tekening 2).

#### *Opdracht 1*

Speel twee tegen twee waarbij je probeert de bal zo diep mogelijk achterin het veld van de tegenstander te plaatsen. Je mag de bal vangen maar dan wel boven ooghoogte houden.

Als je de bal vangt en je staat ver achterin, speel dan naar je medespeler dicht bij het net om vandaar diep achterin te plaatsen. Deze speler mag vangen en omdraaien.

### Aanwijzingen

Het direct doorspelen is lastig als je bij het net staat en de bal ontvangt van de medespeler achter in het veld. Je moet dan namelijk 180 graden draaien. Ook achterover doorspelen is af te raden want het is moeilijk en je ziet niet waar je de bal speelt. Het is beter eerst te vangen, dan omdraaien en gericht achterin plaatsen. Een andere goede keuze is vangen, vervolgens loopt de medespeler in, je geeft een 'set-up' waarna de medespeler probeert direct gericht over het net en achterin te plaatsen.

### Aanwijzingen

Maak een vuist van de hand waarmee je serveert. Maak een ruime onderhandse zwaaibeweging met de hand waarmee je serveert. Zwaai recht naar voren en wijs de bal na over het net. Als je rechts serveert staat je linkerbeen voor. Begin dichtbij het net. Als het lukt ga je verder achteruit.

### Opdracht 3

Speel twee tegen twee als in opdracht 1, maar begin het spel met onderhands serveren. Na iedere fout mag de andere

veld. Dit is afwisselend achterin het veld (serveren en gericht plaatsen) of voor in bij het net ('set up' geven). Vangen mag nog steeds, maar boven ooghoogte.

Voor de beoordeling van het niveau van spelen van de leerlingen gebruiken we een vierpuntschaal. Hierbij kijken we naar de wijze waarop de bal na aangeven door de medespeler over het net en geplaatst (achterin) gespeeld wordt.

Wordt vervolgd.

### Literatuur

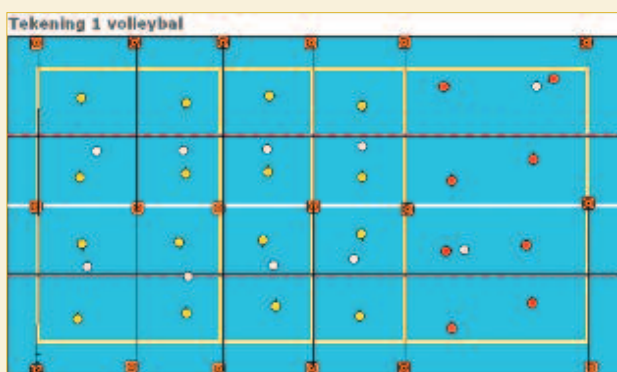
Vrieswijk, K. (2001) 'Volleybal met het 'T-net 1 en 2'. *Lichamelijke Opvoeding 10 en 12*

Radstake, J en Walinga, W. (2006) 'Leren volleyballen door mikken, jongleren en over en weer inplaatsen' *Lichamelijke Opvoeding 12,13 en 14*

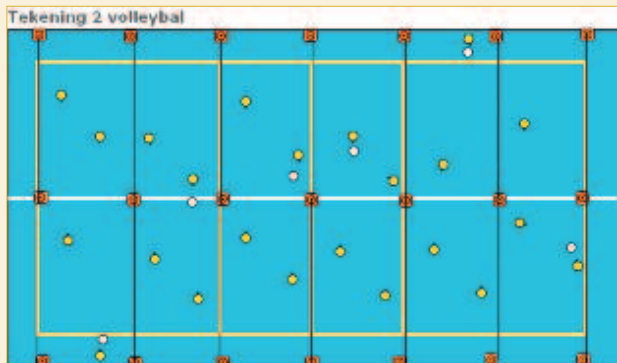
Nijland, W. (2007) 'Ultimate Volleybal Xperience' en ' *Lichamelijke Opvoeding 13*

Nijland, W. (2007) 'Circulatie- en mini-volleybal het nieuwe volleybal in het voortgezet onderwijs?' *Lichamelijke Opvoeding 14*

Correspondentie: [m.massink1@chello.nl](mailto:m.massink1@chello.nl)



*Eén tegen één en twee tegen twee op breed en ondiep veld*



*Twee tegen twee op smal en diep veld*

### Opdracht 2

Ga het serveren oefenen met viertallen (zelfde arrangement als in opdracht 1). Speel de bal met een onderhandse service over het net. Je mag zelf de afstand kiezen tot het net.

Als het goed gaat, ga je steeds een stukje verder achteruit voor je serveert.

Serveer om de beurt.

*Wedstrijdvorm:* laat elke service op de grond komen en kijk of hij in of uit is. Iedere service die in is levert een punt op. Speel zo een wedstrijdje twee tegen twee. Serveer om de beurt.

Wie kan vanaf de achterlijn over het net serveren (vier a vijf meter)?

partij weer beginnen met serveren.

Speel met de volleybaltelling en met servicewissel als je de service verover. Daardoor speel je op de verschillende posities en wisselen taken in je eigen

Volleybal	
Ik kan de bal...	
A	boven ooghoogte vangen en daarna uitstoten
B	boven ooghoogte vangen, optippen en daarna met de bovenhandse techniek spelen
C	met een tip controleren en daarna met de bovenhandse techniek spelen
D	direct met de bovenhandse techniek spelen



# Talent-uur... niet alleen voor talenten!

**Het Hofstad Lyceum is een interconfessionele school in Den Haag. Alle leerlingen uit klas twee en drie van havo en vwo hebben het gehele schooljaar naast de reguliere vakken ook een zogenaamd 'talent-uur' vast op het rooster staan. Dit betekent dat meer dan 200 leerlingen wekelijks hun talenten kunnen ontplooiën en ervaring kunnen opdoen met verschillende sporten en, in iets mindere mate, cultuur. Door: Carlo Smit**

Het Hofstad Lyceum is een school voor gymnasium, vwo en havo, met daarnaast een afdeling voor tweetalig onderwijs (TTO). Onze school heeft ruim 900 leerlingen.

Tijdens schooljaar 2007-2008 heeft onze directeur samen met de jaarcoördinator een aanvraag ingediend voor het aantrekken van een combinatiefunctionaris voor 0.5 fte. Het bleek dat leerlingen uit klas twee en drie van havo en vwo niet voldeden aan de 1040-urennorm. Om te voldoen aan de norm en om een goede, leerzame en sportieve invulling hieraan te geven is besloten tot het aantrekken van een combinatiefunctionaris. Eind juni 2008 (dus net voor de zomervakantie) werd duidelijk dat Hofstad Lyceum de functionaris kon aantrekken. De taak van de combinatiefunctionaris is om leerlingen meer te laten sporten maar vooral ook om leerlingen kennis te laten maken met een verscheidenheid aan sporten. Vanuit het Rijk is er namelijk een enorm geldbedrag beschikbaar gesteld met het doel om jeugd meer te laten sporten. Een deel van dit geld is via de gemeente Den Haag naar ons schoolbestuur, Lucas Onderwijs,

gegaan. Carlo Smit is naast docent LO op Hofstad Lyceum (één van de ongeveer 90 scholen van bovenstaand bestuur) ook aangesteld als combinatiefunctionaris op deze school. Dit betekent dat hij verantwoordelijk is voor de gehele coördinatie van het 'talent-uur'.

## De stappen

- Een jaar van te voren kijken welke klassen (net) niet voldoen aan de 1040-urennorm of kijken of er een andere reden is om een extra uur sport/cultuur in te roosteren.
- Is er wel behoefte aan een extra uur sport/cultuur?
- Als er behoefte is, welk percentage sport en welk percentage cultuur (bij ons op school is het 75% sport en 25% cultuur).
- Is er wel tijd om een extra uur in te roosteren?
- Zijn er velden/gymzalen vrij?
- Plannen opstellen hoe we één en ander gaan aanpakken en hoe we de leerlingen gaan bereiken. Doen we dit via de mentoren, via de monitor, via de sectie, via brieven of zoals wij hebben gedaan via een website?

- Combinatiefunctionaris aanvragen via gemeente/Rijk, info via [www.combinatiefunctie.nl](http://www.combinatiefunctie.nl).
- Combinatiefunctionaris aannemen. Een docent LO die taken combineert of een andere persoon aanstellen en voor hoeveel fte (bij ons op school 0.5 fte).

## De uitvoering

Direct bij aanvang van het nieuwe schooljaar 2008-2009 zijn we hard aan het werk gegaan om invulling te geven aan dit project. Op onze school wordt gewerkt met zes periodes van elk zes weken. De eerste periode hebben we gebruikt om de organisatie neer te zetten en om sportverenigingen en culturele organisaties te benaderen om lessen te verzorgen. Deze lessen worden, waar mogelijk, op locatie gegeven. Lukt dit niet dan zijn ze bij ons op school. Op school hebben wij een prachtige accommodatie (twee gymzalen, twee tennisbanen, een kleine fitnessruimte en twee sportvelden). Op locatie een activiteit organiseren heeft weer het voordeel dat het leuk is voor leerlingen om bijvoorbeeld bij een echte judovereniging of bij

een echte tennisclub te sporten. Leerlingen krijgen een goed beeld hoe het is als ze gaan tennissen bij een echte tennisclub. De sfeer van een echte tennisclub is toch weer wat anders dan tennissen op school.

### Inhoudelijke keuzes

De meeste combinatiefunctionarissen zullen op vrijwillige basis leerlingen vragen om na school te gaan sporten. Onze school heeft er echter voor gekozen om een vast uur in het rooster in te plannen als onderwijstijd voor ruim 200 leerlingen van klas 2 en 3 havo/vwo.

maken voor de aangeboden activiteiten. Ook geven de docenten LO aanvullende informatie over een bepaalde sport. Bijvoorbeeld een inschrijfformulier van een bepaalde club, een spelregelnummer of een routebeschrijving. Op de website kunnen leerlingen lezen wat wordt aangeboden. Twee weken voordat de nieuwe periode talent-uren weer begint openen we op een aangegeven tijdstip de website. Vanaf dat moment kunnen de leerlingen inschrijven op hun favoriete onderdeel. Elk onderdeel heeft een maximum aantal deelnemers, vol is vol. Leerlingen gaan

nen van de Halo en bij een sportschool vlak bij onze school. Streetdance en DJ gebeurde bij ons op school. Onze school ligt op tien minuten fietsen van de Halo. Zes weken lang verzorgden vierdejaars studenten de tennislessen. De samenwerking met de Halo is al vele jaren een feit. De keuze om daar tennislessen te laten verzorgen lag dan ook voor de hand. De leerlingen komen zo op een echt tennispark en proeven de sfeer. Leerlingen merken ook terecht op dat daar betere banen zijn dan op school en dat het daardoor ook lekkerder tennist.

De eigenaar van de sportschool is tevens docent Nederlands bij ons op school. De leerlingen vonden het super om in een echte sportschool te komen. Materialen die wij op school niet hebben konden ze daar gebruiken: stootkussens, maskers, bodyprotectors enzovoort.

Voor het culturele aspect waren er voor zes weken twee DJ's ingehuurd. Zij gaven de DJ-lessen bij ons op school. Via via kwam ik in contact met deze twee mannen. Ze geven workshops op scholen in Den Haag. Van te voren hebben we bij een groep leerlingen gepeild hoe het zou zijn als er een talent-uur DJ-les op het programma zou staan. De reacties waren positief. Wij hebben op school een bijna volwaardige discotheek, maar geen losse mengtafels. De twee docenten hadden ook hun materialen bij zich. Leerlingen kregen wekelijks alle mogelijkheden om zich te verdiepen in het vak van DJ. Deze cursus was top. Alle deelnemende leerlingen waren enthousiast en zelfs leerlingen waarbij ik van tevoren twijfels had hoe ze zich zouden gedragen waren zeer geïnteresseerd. De vraag na afloop van deze zes weken wanneer er wéér DJ-lessen op het programma komen, is mij door leerlingen regelmatig gesteld.

De periode daarna was er fitness, bootcamp, honkbal en mode. Alle activiteiten vonden op school plaats, behalve mode. Deze workshop werd gegeven in het Koorenhuis, een culturele instelling zo'n tien minuten fietsen van school. Leerlingen konden een tas, jas of jurk ontwerpen en tevens maken. Een leuke activiteit waar helaas alleen maar meisjes zich voor hadden ingeschreven.



Niet zo maar een docent...

Dit verplichte uur hebben we een talent-uur genoemd. Dit talent-uur staat ook het gehele schooljaar op het rooster vermeld als TU. Leerlingen hebben de vrijheid om per periode te kiezen uit vier verschillende activiteiten. Als ze een keuze hebben gemaakt dan kunnen ze inschrijven. Alles gaat digitaal via onze website [www.talentuur.nl](http://www.talentuur.nl). Op deze site kunnen ook foto's, films en andere zaken gekoppeld worden. Ook zijn er links naar de schoolsite. Via het monitorsysteem, per mail en door de sectie LO worden de leerlingen erop geattendeerd dat ze vanaf een bepaalde datum weer kunnen inschrijven voor een nieuwe periode talent-uren. De docenten LO spelen trouwens een belangrijke rol in het geheel. Zij kunnen in de lessen leerlingen enthousiast

zeer snel inschrijven anders krijgen ze hun tweede keus. De ervaring leert echter dat bijna iedereen wel zijn of haar eerste keus krijgt. De eerste keer dat leerlingen konden inschrijven was best spannend. Lukt alles, staan er geen fouten in de website (die trouwens gemaakt is door een leerling die twee jaar geleden nog bij ons op school zat), blijft de server overeind met een piekbelasting aan inschrijvingen? Alles ging gelukkig goed en eind volgende dag waren 212 leerlingen geplaatst.

### Voorbeelden van activiteiten

In onze eerste periode dat we daadwerkelijk van start gingen was er streetdance, tennis, zelfverdediging en DJ. Tennis en zelfverdediging waren op locatie bij respectievelijk de tennisba-



*Indrukwekkende verschijning*

Voor bootcamp hadden we een docent ingehuurd. Bootcamp is een combinatie van aerobic, conditietraining en boksen. Heel leuk maar enorm zwaar.

Een andere spectaculaire activiteit was honkbal. Gewoon bij ons in de gymzaal kwam er een docent zes weken lang honkbaltraining verzorgen. En niet zomaar een docent.... maar Percy Isenia, een speler uit het Nederlands honkbalteam.

Elke dag liep hij door de school op weg naar de gymzaal en je zag leerlingen kijken.... een grote kerel met honkbalkleding, pet, jas en een megatas vol handschoenen, knuppels en speciale zachte ballen. Een indrukwekkende verschijning in onze school. Menig (honkballende) leerling is al komen kijken en er werden allerlei vragen gesteld aan Percy over de afgelopen Olympische Spelen. We gaan hem zeker nog een keer inhuren voor ons talent-uur of voor een eenmalige workshop. Voor de laatste periode talent-uur

willen we weer honkbal aanbieden als activiteit maar dan bij een echte honkbalvereniging. Storks en ADO liggen op tien minuten afstand fietsen van school. In onze derde periode is er basketbal, kickboksen, wederom tennis en theater. Daarna hebben we nog twee periodes die worden ingevuld met onder andere judo, breakdance, voetbal, beachvolleybal, flagfootball, webdesign en popmuziek.

### Succes

De mogelijkheden en voordelen die de combinatiefunctionaris heeft zijn groot. Hij of zij heeft tijd om activiteiten te organiseren. Er zijn (althans in Den Haag) regelmatig bijeenkomsten met andere functionarissen om met elkaar te praten en van gedachten te wisselen en zo de functie te professionaliseren. De combinatiefunctionaris wordt het aanspreekpunt van de school als het gaat over naschoolse activiteiten. Het talent-uur is over het algemeen een succes. Leerlingen vragen dikwijls wat er de volgende periode gaat komen. Het verschil met een willekeurig sportoriënteringsprogramma en met ons talent-uur is denk ik de verplichting. Vaak is het zo dat scholen naschoolse sport aanbieden en dan leerlingen vrij laten in hun keuze (naast het talent-uur doen wij dit voor andere klassen trouwens ook nog steeds). Om vier keuzemogelijkheden te geven en één van deze activiteiten verplicht te volgen binnen het rooster maakt het verschil met andere sportoriënteringsprogramma's. Wij als school vinden ons project geslaagd. Ook andere scholen in de omgeving hebben al geïnformeerd hoe wij één en ander aanpakken. De gemeente Den Haag vindt het een goed initiatief; leerlingen vinden het leuk en ook hebben we meerdere positieve reacties ontvangen van ouders. Ik kan elke school aanraden om een aanvraag in te dienen voor een combinatiefunctionaris. Je profileert

je en je helpt als school mee aan de doelstelling om leerlingen meer te laten bewegen en hen zo enthousiast te maken om een leven lang aan sport te doen. Het werken met een combinatiefunctionaris zal toch wel toekomst zijn voor alle scholen.

### Problemen

Uiteraard lopen we ook tegen problemen op. Bijvoorbeeld de financiën. De combinatiefunctionaris moet contacten leggen met willekeurige sportclubs. De mensen die de lessen moeten komen geven, vragen over het algemeen allemaal een behoorlijk uurloon. Logisch, want een docent, trainer, sportleider komt elke dag langs op een niet zo gunstig tijdstip en voor een periode van zes weken. De combinatiefunctionaris op een school zou ook een match moeten kunnen maken met de combinatiefunctionaris bij een sportvereniging. Zo kun je gebruikmaken van elkaars diensten en beiden voldoen aan de doelstelling om leerlingen meer te laten sporten (bij sportclubs). Helaas lukt deze match nog niet omdat er nog niet genoeg verenigingen in de buurt zijn die een combinatiefunctionaris hebben. Tevens kunnen verenigingen vaak niet zo'n grote hoeveelheid leerlingen plaatsen. We zijn dus genooddaakt om gebruik te maken van commerciële instellingen of moeten op zoek naar relaties die ons willen helpen. Geldschieters zijn van harte welkom en we hebben ook subsidie/sponsoraanvragen gedaan. Een ander probleem is de absentiecontrole. Hoewel de activiteiten dichtbij school zijn georganiseerd, is het toch voor een aantal leerlingen lastig om op tijd bij de buitenschoolse activiteit te komen. Als ze geen fiets hebben moeten ze met de bus, tram of bij medeleerlingen achterop de fiets. Ik ga bijna elke dag de verschillende activiteiten langs om te controleren of iedereen er is. Uiteraard kan ik ook bellen, maar de wetenschap dat er altijd iemand van school even komt kijken helpt ook om het eventuele verzuim te beperken. De problemen vallen echter in het niet bij de positieve ervaringen van ons project.

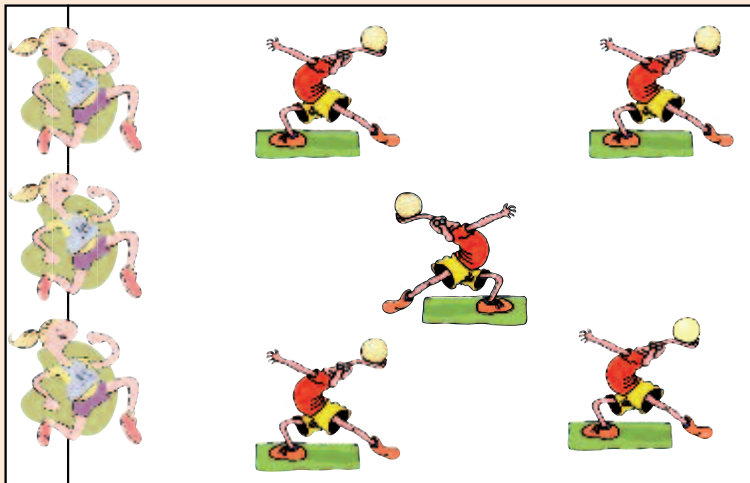
*Carlo Smit is docent LO en coördinator talent-uur/naschoolse sport van het Hofstad Lyceum.*

*Correspondentie: smc@hofstadlyceum.nl*



# Moss-ball

**Af en toe worden artikelen aangeleverd over activiteiten die de moeite van het uitproberen waard zijn. Deze keer Moss-ball aangeleverd door een school met een TTO-afdeling (tweetalig onderwijs). We willen het de lezer niet onthouden. We zijn ervan overtuigd dat u de Engelse tekst aankunt. Door: Donja Valkhoff**



Two teams play against each other. There is a running team (who lines up on the line) and a fielding team (who spread out over the whole gym). The aim of the game for the fielding team is to get the runners out by hitting them with one dodgeball. The aim for the running team is to run from one side of the gym to the other side without being hit by the ball. Once they are hit by the ball, they are out and have to sit on the bench. As long as there are runners in the game, the game keeps starting over again.

The fielding team rolls the dodgeball to the running team who has to kick the ball into the field. If the fielding team catches the ball, the kicker is out, but

the game continues. The fielding team is not allowed to walk with the ball in their hands. They try to throw out as many runners as possible.

The running team runs to the other side of the gym and back and then stops. They can start running as soon as one of them kicks the ball forwards. They are only safe once they are back behind the line. After the whole team have gone back and forth (so not continually running back and forth), the game starts over again by rolling the ball to one of the runners. The runners are out when the ball touches them. It does not have to be a direct throw, if the ball bounces off the ground against you, you are also out. You are allowed to swap with team-

mates who are already out, so if you are tired you can ask someone to take over your spot. You can swap as many times as you like.

The running team can score points as long as they have runners in the game. Every time a minimum of one runner manages to reach the line without being hit, the running team scores a point. The points keep adding up until there are no runners left.

*Correspondentie: dsvalkhoff@hotmail.com*



FOTO: HANS DIJKHOFF



# Een badmintontoernooi

*Een ideaal toernooi voor de eerste klas*

**Voor de eerste klassen hebben wij halverwege het schooljaar een badmintontoernooi. Het is voor alle eerste klassen verplicht. We hebben een systeem bedacht waarin iedereen op zijn niveau kan strijden voor een teamresultaat en een klassenprestatie. Het is een ideaal toernooi waarin bewegen verbeteren, bewegen regelen en bewegen beleven aan bod komen.** Door: Cindy Didden

Op OSG de Meergronden beperken wij ons niet alleen tot de lessen LO, maar gedurende het schooljaar wordt de kalender buiten de LO-lessen om gevuld met vele toernooien, zowel intra- als interscolair. In het tweede jaar spelen we de volgende toernooien: voetbal, basketbal en turnen. Vanaf klas drie en

hoger komt de toernooiverplichting in beeld tot het eindexamenjaar. Er is dan volop keus. Van speltoernooien (basketbal, voetbal, volleybal, softbal) tot aan een turn- en badmintontoernooi en een 'dance-event' toe. Verder kan elke leerling deelnemen aan de selectietrainingen voor de interscolaire toernooien.

Maar vele eerste klassen stellen in het begin van het jaar de vraag of er ook een toernooi is waaraan zij mogen deelnemen.

### **Bewegen verbeteren**

Ruim vooraf aan het badmintontoernooi wordt er in de lessen LO aandacht

FOTO: ANITA RIEMERSMA



FOTO: ANITA RIEMERSMA



*Ieder op eigen niveau*

### Toernooischema badminton eerste klas

Gebruik per ronde vier zalen met vier of drie klassen.

Iedere klas is ingedeeld in vier teams.

Verdeel de teams over vier zalen; team 1 in zaal 1, team 2 in zaal 2, team 3 in zaal 3, team 4 in zaal 4. Per team spelen zes spelers. Als er vijf spelers zijn past de tegenstander zich aan. De sterkste speler speelt aan kleedkamer zijde. Vanaf de kleedkamer stellen de spelers zich op aflopend qua sterkte. Achter is de muur uit.

We spelen met rallypointsysteem.

#### Speelschema bij zestien teams

Speel twee rondes. Eerst een halve competitie. Dan herindelen; de nummers 1 naar zaal 1, nummers 2 naar zaal 2, nummers 3 naar zaal 3, nummers 4 naar zaal 4. Daar volgt weer een halve competitie.

Eerste ronde start om 8.45 uur

Tijd

0.00	1	-	2
0.06	3	-	4
0.12	1	-	3
0.18	2	-	4
0.24	1	-	4
0.30	2	-	3

Herindelen

Tweede ronde start om 9.25 uur. Schema als boven.

#### Speelschema bij twaalf teams (di 4<sup>e</sup>/5<sup>e</sup> en wo 1<sup>e</sup>/2<sup>e</sup> en 4<sup>e</sup> en 5<sup>e</sup>):

Bij twaalf teams worden de eerste ronde de teams verdeeld over vier zalen, dus per zaal drie teams. Eerst een halve competitie (drie wedstrijden).

Eerste ronde start om 8.45 uur (wo) en om 11.00 uur (di en wo)

0.00	1	-	2
0.06	1	-	3
0.12	2	-	3
0.18	Herindelen		

Daarna herindelen; de nummers 1 naar zaal 1, nummers 2 naar zaal 2, nummers 3 naar zaal 3. Daar volgt weer een halve competitie met vier teams in zaal 1, 2 en 3 volgens het eerste schema.

Per zaal is er na de tweede ronde voor het winnende team een prijs (koek). Na afloop is de rangschikking van plaats 1 t/m 16 (12) bekend. De eerste plaats levert twaalf punten op, plaats 2 geeft elf punten enz. Plaats twaalf levert 1 punt op. In het schema met zestien teams is er voor plaats 13, 14, 15 en 16 ook 1 punt. De punten van een klas worden opgeteld en gedeeld door het aantal deelnemende teams (gemiddelde). De klas met de meeste punten van alle eerste klassen is de winnaar. (Taart als alles gespeeld is). Hou daarom van ieder duel tussen twee klassen de rangschikking bij en lever deze in.

winnaarkant richting koningsveldje, en de verliezer gaat een veldje terug. Uiteindelijk vindt er niet zoveel verschuiving meer plaats en komen ze tegen iemand te spelen van hetzelfde niveau.

### Bewegen regelen

Al vanaf de eerste les spelen ze volgens afgesproken regels.

Ze spelen direct zelfstandig het spel en een geblesseerde leerling kan bijvoorbeeld fungeren als tijdwaarnemer en het 'move up and move down' -principe toepassen. Tijdens het spelen zijn beide leerlingen scheidsrechter en worden misverstanden voorkomen door hardop te tellen.

### Bewegen beleven

Er is niets vervelender dan te moeten spelen tegen iemand die veel sterker is of waar je met je ogen dicht, nog van kan winnen. Het grote voordeel van het 'move up and move down systeem' is dat je snel speelt tegen iemand van hetzelfde niveau. Zeker wanneer er al een aantal lessen gebadmintond is, kiezen de meeste leerlingen al een tegenstander van ongeveer hetzelfde niveau. Op deze manier zijn zij positief betrokken bij de les als groepsgebeuren, waarbij omgaan met regels, het zelfstandig deelnemen en omgaan met elkaar (fair play) aan bod komen.

Daarnaast wil elke leerling beter spelen dan zijn tegenstander en zijn ze gericht op leren.

### De organisatie van het toernooi

Voor het toernooi worden er vier teams van zes spelers gemaakt die ongeveer even sterk zijn. In elk team van zes wordt het spelniveau onderling vergeleken en een klassering bepaald; speler één is het sterkst, dan volgt nummer twee enzovoort. Er wordt met een team van zes tegen een ander team van zes gespeeld op zes veldjes naast elkaar op een lengtenet in de gymzaal. Beide teams stellen zich op in volgorde van sterkte. Hierdoor komt iedere speler een tegenstander tegen van ongeveer gelijke sterkte. De zes wedstrijdje worden tegelijk gespeeld.

Het gaat om het teamresultaat: welk team weet de meeste wedstrijdje te

Schema 1

besteed aan verschillende technieken (onderhandse service, dropshot, smash), tactiek (de tegenstander laten lopen van voor naar achter) en de regels (rallypointsysteem, verplicht onderhands serveren, in- en uitlijnen).

Tijdens het spelen wordt er gebruik gemaakt van het 'move up and move down systeem'. De leerlingen starten willekeurig op een veldje en na vijf minuten spelen is er een winnaar. De winnaar schuift een veldje op naar de

winnen van de zes. Ieder wedstrijdje telt mee dus iedere speler draagt op zijn niveau zijn steentje bij aan het teamresultaat. Je kunt jouw wedstrijdje winnen maar het team kan verliezen (of andersom).

### De dag van het toernooi

Per blok komen vier klassen met vier teams dus zestien teams. Deze worden verdeeld over vier zalen. Dit betekent concreet dat team één naar zaal één gaat, team twee naar zaal twee enzovoorts.

### Eersteklassers slaan erop los

*Van onze verslaggeefster Veerle van Waarde*

**Almere- Sport en bewegen worden belangrijk gevonden op de Meergronden. Daarom vond er op dinsdag 6 januari en vrijdag 9 januari een badmintontoernooi plaats voor alle eersteklassers. Er deden wel 15 klassen mee. Na een spannend toernooi bleek maar één klas de beste te zijn.**

Het badmintontoernooi werd gehouden in de gymzalen volgens een bepaald schema. Alle leerlingen kregen een nummer, de beste spelers kregen nummer 1 en de minst goede spelers kregen nummer 6. Daarna werd iedere klas verdeeld in vier teams zodat in ieder team iedereen een verschillend nummer had.

Eindelijk mochten we beginnen. De badmintonshuttles vlogen je om de oren.

Iedereen was erg fanatiek en wilde natuurlijk graag winnen.

Nadat iedereen drie wedstrijden had gespeeld, werd ieder team naar een andere zaal gestuurd. Als jij in jouw zaal de meeste punten had gescoord, mocht je naar zaal 1 waar de allerbeste teams weer tegen elkaar streden en kans maakte om eerste te worden van 4 klassen. Als je tweede was geworden, ging je naar zaal 2 en in die volgorde ging het door.

Toen iedereen zijn eigen zaal had gevonden, mochten we verder spelen. Je gelooft het misschien niet maar iedereen was nog veel fanatieker geworden omdat je nu een prijs kon winnen. Iedere winnaar van een zaal kreeg een pak appelkoeken.

#### En de winnaar is...

En dan nu de uitslag van alle 15 klassen bij elkaar. Derde is BG1b geworden en op de tweede plaats is klas HV1t geëindigd. In elke wedstrijd kan er maar één de beste zijn. Dit jaar is dat toch echt klas HV1b! De prijs die zij wonnen was een taart en die is vast lekker geweest.

Iedereen die ik heb gesproken vond het heel leuk om mee te doen, dus volgend jaar gewoon weer een badmintontoernooi.

*Artikel reactie van leerling op toernooi*

Gedurende twee dagen vindt het toernooi plaats met toernooiblokken. Vier klassen worden per toernooiblok tegelijkertijd vrijgeroosterd voor een paar lessen. Met vier van deze blokken komen zo totaal maximaal zestien klassen aan de beurt. Per blok worden in ca. 120 minuten voor vier klassen twee ronden gespeeld (zie schema 1). Er zijn vier zalen nodig en liefst vijf docenten; in elke zaal een docent. Het is handig om een 'overall' (docent extra) te hebben die de tijd kan bewaken en de gang en kleedkamers controleert.

De leerling met klassering één in hun team speelt op veldje één, de leerling met twee op veldje twee enzovoorts. Er worden korte wedstrijdjes van zes minuten gespeeld. Na zes minuten spelen is er een centraal signaal en steken de winnaars hun racket omhoog. Bij gelijkspel steken beide spelers hun racket omhoog. De winnaar krijgt twee punten, bij gelijkspel één punt. Zo zijn er per teamwedstrijd twaalf punten te verdelen. Na de eerste ronde een halve competitie gespeeld te hebben krijgen we een stand van plaats één tot en met

vier als teamresultaat. Er vindt dan een herverdeling plaats voor de tweede ronde. Het team dat eerste is geworden gaat dan naar zaal één, het team dat tweede werd gaat naar zaal twee, enzovoorts. Daar wordt de volgende ronde gespeeld. In zaal één wordt gespeeld om plaats één tot en met vier, in zaal twee om plaats vijf tot en met acht enzovoort. Het kan voorkomen dat twee of meerdere teams van dezelfde klas dan in dezelfde zaal komen. Nadat deze ronde is gespeeld is er in elke zaal een winnend team. Deze krijgt een kleine traktatie. Ook als je speelt om plaats vijf in zaal twee is er dus een prijsje te verdienen.

### De uiteindelijke winnaar

Na elk toernooiblok wordt de totale einduitslag van alle deelnemende klassen genoteerd op het whiteboard aan het begin van de gymvleugel. Zo kunnen leerlingen zien wat de stand is op dat moment. De klassering van de teams levert punten op. De eerste plaats per toernooiblok is de meeste punten (zestien), de tweede plaats vijftien punten enzovoorts. Uiteindelijk heeft de klas met het meest aantal punten van alle teams samen, gewonnen en de klas wordt op een heerlijke taart getrakteerd in het mentoruur.

Het blijft elk jaar voor ons een geweldig toernooi waarin vele facetten aan bod komen. Het is voor ons het meest ideale toernooi om de leerlingen kennis te laten maken met de toernooicultuur op onze school waaraan deelnemen op ieder niveau en indeling naar teamsterkte centraal staat.

*In LO 3 was het topic 'Sportdagen'. Dit artikel is nog een uitvloeisel van dat topic.*

Correspondentie:  
[c.didden@meergronden.nl](mailto:c.didden@meergronden.nl)

# Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware.

Science, géén fiction



## Video in de les, Video in mijn les?

Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken? Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen! Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???

Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen worden...en dát zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

## siliconCOACH timeWARP 2

Dat is misschien wel handig

Neem contact op.

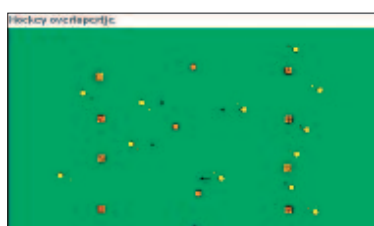
Distributie Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgulden 20, 2353TA, Leiderdorp  
 servicelijn: +316 41767989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl



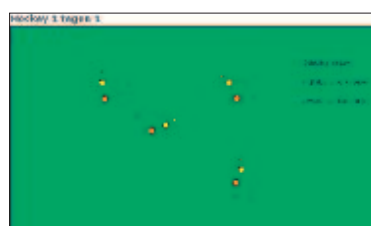
[WWW.VISUALCOACH.NL](http://WWW.VISUALCOACH.NL)

## Rectificatie

In LO 2 stonden in het artikel 'Hockey in het bewegingsonderwijs (1)' door Bart Neutkens de teksten in de verkeerde volgorde bij de tekeningen. Hier volgt de juiste volgorde.

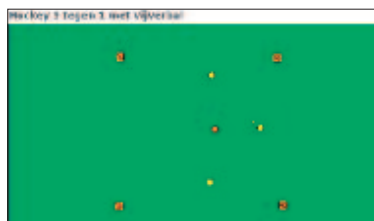


a. Tekening 1: ruimte overbruggen met 'overlooptje' Het aantal verdedigers is afhankelijk van de speelbaarheid, d.w.z. de balans tussen aanval en verdediging.

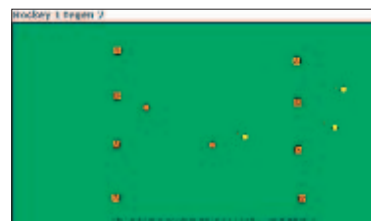


c. Tekening 3: vrijmaken van de bal met : 1 tegen 1

- gebruik je lichaam
- 'kijk door je wenkbrauwen'
- wissel na 30 seconden



b. Tekening 2: hoek veranderen met 3 tegen 1 in 'vijverbal' Wordt de druk te groot voor de aanvaller stap dan uit de 'vijver'.



d. Tekening 4: passeren: 1 tegen 2 De volgende start als de speler die oversteekt de bal kwijt is of aan de overkant is.

## Rectificatie

Het e-mailadres bij de oproep voor BSM-scholen in LO 3 was weggefallen. U kunt nu school alsnog opgeven bij [gaus.kleinlankhorst@kvlo.nl](mailto:gaus.kleinlankhorst@kvlo.nl)

# Sport en Ontwikkelingssamenwerking

**Sport wordt in ontwikkelingslanden steeds vaker succesvol ingezet als middel tegen armoede, onrecht, discriminatie en conflicten.**

**Johann Olaf Koss richtte daartoe Right To Play op en War Child heeft projecten in voormalige oorlogsgebieden waar kinderen door sport en spel weerbaar worden gemaakt en zich kunnen ontspannen. In dit artikel voorbeelden en hoe je zelf wat kunt ondernemen.**

*Door: Olga Plakhooij*

Wellicht weet u dat Johan Cruyff, Barbara de Loor, Jan Siemerink, en sportbonden als de KNVB en KNHB zich inzetten voor sportprojecten in ontwikkelingslanden? Ook steeds meer Nederlandse sportverenigingen en particulieren zetten een project op omdat ze op reis in een ontwikkelingsland contact hebben gelegd met de lokale bevolking en vanuit hun sport iets willen doen.

## Voorbeelden van sportverenigingen en particuliere initiatieven

### Hockey

Neem Ronald Scheer, wiens kinderen hockeyen bij Hockey Club Reeuwijk. Op zakenreis in Oeganda ontmoette hij de hockeyfanaat Patrick Yoacel (voorzitter van de Oegandese Hockey Bond (UHA)). De gedeelde interesse in hockey en de indruk die de beelden van Oeganda maakten, zorgden ervoor dat Scheer bij thuiskomst zijn hockeyclub enthousiast wist te maken voor een inzamelingsactie voor materiaal. Maar daar bleef het niet bij. Met hulp van contacten van de Nederlandse Hockeybond ontstond het idee om een hockeytoernooi in Oeganda te organiseren. Het toernooi heeft inmiddels plaatsgevonden en het meidenteam van Hockey Club Reeuwijk nam deel. Behalve de mooie ervaring en het sportieve succes van de uitwisseling, bracht het meidenteam ook nog € 20.000 bij elkaar door een sponsoractie voor Hospice Africa. Een opleidingscentrum voor artsen en verpleegkundigen in Kampala.

### Beachvolleybal

Beachvolleybalsters Charlotte Heidema en Marieke Mars gaven weer een andere draai aan hun betrokkenheid bij de wereld. Zij zetten zich in voor straatkinderen in Brazilië. Charlotte en Marieke spelen in Nederland geld bij elkaar voor het ARCA, een organisatie die straatkinderen in Fortaleza, Brazilië, helpt. ARCA organiseert onder andere sport- en spelactiviteiten voor de straatkinderen zodat ze zich lichamelijk en sociaal kunnen ontwikkelen. Marieke en Charlotte zamelen geld in door donateurs te vinden die geld geven voor elke wedstrijd die zij winnen. Ook de werkgever van Charlotte en Marieke sponsort mee. Het winnen van de



Netbal meiden

wedstrijden en het halen van het NK Beachvolleybal heeft zo nog een extra dimensie gekregen. Het betekent nu ook dat er meer geld naar hun goede doel gaat!

### Voetbal

Ook door uitwisselingsprogramma's kan sport bijdragen aan ontwikkelingssamenwerking. Deze zomer ging bijvoorbeeld een groep van 17 meisjes tussen de 13 en 17 van voetbalvereniging WVV Wageningen voor twee weken naar Rwanda. Zij hebben daar voetbalactiviteiten en workshops georganiseerd met Rwandese meiden van dezelfde leeftijd. Bij terugkomst in Nederland zullen de deelnemers hun indrukken delen op school, rondom voetbalwedstrijden en festivals. De uitwisseling vindt plaats met steun van Xplore. Het doel van het uitwisselingsprogramma van Xplore is gericht op het versterken van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland (zie onder voor meer informatie).

## Waarom sport belangrijk is voor ontwikkelingssamenwerking?

Je hoort vaak; 'maar als er geen eten is, geen onderwijs, en soms ook geen vrede, waarom zouden we dan een sportproject ondersteunen of opzetten in een ontwikkelingsland? Wat hebben mensen in ontwikkelingslanden aan sportprojecten?' Sport is om een aantal redenen een belangrijk middel tot ontwikkeling. Door sport leer je discipline, vertrouwen en leiderschap maar ook tolerantie, respect en samenwerking. Sport heeft een positieve invloed op je gezondheid en biedt openingen om met elkaar over gezondheid te praten. In ontwikkelingslanden wordt voorlichting over HIV/aids vaak gekoppeld aan sportactiviteiten. Grote sportactiviteiten creëren ook werkgelegenheid. Niet alleen voor sportkader maar ook voor bijvoorbeeld bewakers van stadions, verkopers van kaartjes, drankjes en hapjes, schoonmakers, etc. Sport draagt ook bij aan het doorbreken van gren-

zen. Het kan bijdragen aan verzoening en voorkomen van conflicten. Zowel tussen mensen, als tussen landen. En sport is natuurlijk gewoon leuk. Dat vinden mensen in ontwikkelingslanden ook! Het ontspant en biedt de mogelijkheid voor even de dagelijkse ellende te vergeten. Het uitgangspunt om sport een plek te geven in de wereld van ontwikkelingssamenwerking is dat sport, spel en bewegen positieve effecten kunnen hebben op een rechtvaardige en duurzame wereld. NCDO coördineert het programma 'Sport en Ontwikkelingssamenwerking' en stimuleert communicatie, kennisoverdracht en samenwerking tussen nationale en internationale partijen.

### Wilt u zich verder informeren over het thema Sport en Ontwikkelingssamenwerking?

- Neem een GRATIS abonnement op het kwartaalblad SUPPORTER! U leest hierin nieuws over verenigingen en organisaties die zich bezighouden met Sport en Ontwikkelingssamenwerking. Over BNews en opinieleiders die zich uitspreken over dit onderwerp. Over de rol van

verschillende sporten in niet-westerse landen. Meld u aan voor een abonnement via [www.sportdevelopment.org](http://www.sportdevelopment.org) onder het kopje 'Supporter'.

- Stel uw school op de hoogte van leuke acties en campagnes over sport en ontwikkelingssamenwerking door informatie hierover te verspreiden via uw school- of verenigingsblad.
- Wilt u een bestaand project van uw school in een ontwikkelingsland zichtbaar maken? Laat het de redactie van Supporter weten. U kunt contact opnemen met Ingrid Lowell op het adres onderaan dit artikel.

### Een project in een ontwikkelingsland starten?

- Op de website [www.sportdevelopment.org](http://www.sportdevelopment.org) van NCDO, vindt u veel informatie over (sport)organisaties die al actief zijn. Hier kunt u tevens een checklist invullen die u informatie verstrekt over de mogelijkheden om voor uw initiatief subsidie te krijgen.
- NCDO biedt sportverenigingen een verdubbelingsregeling via haar KPA-

programma. Inzamelingsacties van uw vereniging voor een project in een ontwikkelingsland kan via het KPA-programma verdubbeld worden. Met deze middelen kan uw vereniging bijvoorbeeld de bouw van een clubhuis of trainingen bij het sportproject in een ontwikkelingsland verzorgen. Meer weten kijk op [www.ncdo.nl](http://www.ncdo.nl) bij 'onze subsidies', 'KPA'.

- Heeft uw vereniging interesse in het organiseren van een uitwisselingsprogramma dan kunt u nog tot oktober 2009 bij Xplore terecht. Xplore is een subsidieprogramma voor jongeren tussen de 12 en 30 jaar. Via Xplore kunnen jongeren vrijwilligerswerk doen en stage lopen in ontwikkelingslanden. Om zelf te ervaren hoe het er daar aan toe gaat. Om te zien waarom ontwikkelingssamenwerking belangrijk is. En om die boodschap door te geven aan anderen. Meer weten? Check: [www.xplore.nl](http://www.xplore.nl).

Correspondentie:

[i.lowell@ncdo.nl](mailto:i.lowell@ncdo.nl)

ADVERTENTIE

## Rusland Kinderhulp helpt!



**Uw hulp helpt ook!**  
U wordt al donateur voor €12,50 per jaar.

**Uw hulp helpt ook! Giro 2380041**



Jan Bruins Slotstraat 7  
7913 ZZ Hollandscheveld  
Telefoon (0528) 34 11 04  
(tijdens werkdagen van 9.00-12.00 uur)  
[info@ruslandkinderhulp.nl](mailto:info@ruslandkinderhulp.nl)  
[www.ruslandkinderhulp.nl](http://www.ruslandkinderhulp.nl)



Grootste leverancier van klimwanden en klimgrepen wereldwijd  
- Speciaal assortiment voor scholen -  
- Inspectie & onderhoud -



WWW.ENTRE-PRISES.NL

## TRENOMAT SCHEIDINGSWANDE



De jongste generatie zaalscheidingen  
**Trenomat Acoustic®**

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!



De Graaf en van Stijn BV  
Postbus 32  
2420 AA Nieuwkoop  
Tel: (0172) 57 97 20  
Fax: (0172) 57 26 70  
[www.trenomat.nl](http://www.trenomat.nl)  
[info@trenomat.nl](mailto:info@trenomat.nl)

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

# Beroepsregistratie gestart

*De eerste registerleraren Lichamelijke Opvoeding*

**Waarvoor is het lerarenregister in het leven geroepen?**

**Wat kan inschrijven in het register voor jou betekenen?**

**Werk je aan het vergroten van je deskundigheid als leraar?**

**Volg je regelmatig scholingen? Ga je voor kwaliteit in je beroepsmatig handelen? Zo ja, dan mag de buitenwacht dat weten!**

**Wat vinden de eerste vijf registerleraren ervan?** Door: Hilde Bax

## Van initieel naar beroepsregister

De opname in het KVLO-Register gaat gefaseerd. Inschrijving vindt in eerste instantie plaats in het initieel register. Dat staat open voor afgestudeerden die een onderwijsbevoegdheid hebben voor het geven van bewegingsonderwijs en het beroepsprofiel inclusief beroepscode onderschrijven. Nadat je tenminste 60 punten in maximaal twee jaar met een bepaalde verdeling hebt behaald, is aanmelding voor het beroepsregister mogelijk. Tenminste de helft van de deskundigheidsbevordering is vakspecifiek en tweederde bestaat uit scholingen waaronder EHB(S)O of BHV. Een werkomvang van 0,2 fte als leraar in het onderwijs is ook een voorwaarde voor toelating.

## Interviews met registerleraren van het eerste uur

In december 2008 kwamen de eerste aanvragen voor inschrijving in het beroepsregister binnen bij de Commissie Registratie. Van Kirsten, Kamil, Wessel, Ton en Ernst zijn de scorelijsten in de eerste ronde goedgekeurd. Alle reden om te informeren naar hun ervaringen met het vak, wat zij vinden van deskundigheidsbevordering en de registratie voor leraren.

### Wessel van de Kamp

*Wie ben je, hoe lang werk je, op wat voor type school?*

“Wessel van de Kamp, in '82 afgestudeerd (Calo, Arnhem), vanaf '85 in het onderwijs waarvan de laatste negentien jaar in het VO, laatste tien jaar alleen h/v-bovenbouw LO en BSM.

*Hoe wordt er door de leerlingen en collega's gedacht over het vak bewegingsonderwijs? Wat vind je zelf belangrijk?*

“Hier op school heeft bewegingsonderwijs een gewaardeerde positie. Enerzijds door een deel van de schoolleiding. De ontwik-



PRIVÉ FOTO  
Wessel van de Kamp

kelingen die wij wilden invoeren zijn gesteund, zodat we al sinds de invoering van de tweede fase naast LO met LO2, nu BSM bezig kunnen zijn. En anderzijds door de meeste leerlingen. Mede doordat ze de mogelijkheid hebben om BSM te kiezen in hun vrije ruimte. Het enige wat een probleem is, is de beperkte zaalruimte. De gemeente Amersfoort en een deel van de schoolleiding hebben de afgelopen jaren niet echt het vuur uit de sloffen gelopen om dit op te lossen.

*Wat heb je het afgelopen jaar ondernomen om je bekwaamheid als leraar te vergroten?*

“Dat is een mengsel van verschillende onderdelen; bijhouden van de vakliteratuur, volgen van studiedagen, geven van workshops op studiedagen en een profilering voor Calo-studenten, schrijven van artikelen, begeleiden van een SLO-netwerk BSM voor scholen die rond de wetswijziging in '07 ook met BSM zijn gestart. Maar ook gewoon de jaarlijkse BHV/EHBO, de cursussen die mijn eigen school organiseert om algemene leraarvaardigheden te versterken (Wij zijn op dit moment bezig de manier van kwaliteit van toetsen in de tweede fase beter te borgen).

*Wil je je vooral vakspecifiek ontwikkelen of zijn je interesses meer algemeen van aard?*

“Allebei: het vakspecifieke deel kies je uit, maar ook algemene vaardigheden komen langs.

*Wat vind je van de invoering van een lerarenregister?*

Dat is op dit moment nog een beetje een dubbel gevoel; de doelstellingen kan ik onderschrijven. Het is gewoon goed dat een leraar zich bijschoolt en ervoor zorgt dat hij/zij bij de tijd is en wordt gestimuleerd om de innoveren en daarop een bepaalde manier op wordt gecontroleerd. Aan de andere kant is het landelijk gezien ook een beetje een hype; het miggelt van de kwaliteits-

certificaten en er gaat veel tijd verloren met veel bureaucratie. Ons beroepsregister moet zich gaan bewijzen. Zou het zo zijn dat je een streepje voor hebt bij een sollicitatie omdat je een registerdocent bent...? *Wat zijn volgens jou goede manieren om de bekwaamheid van een leraar (steeds opnieuw) te verbeteren?*

“Dé goede manier is er niet. Wat er wel is, is een continue proces van bijblijven in je vak, door vakliteratuur/bladen te lezen, studiedagen te bezoeken e.d. maar er zit ook veel belang in de eigen sectie, in je eigen team/school. Word je daar vanuit ook gesti-

muleerd, bevestigd en gecompimenteerd als je je bijschoolt en je je eigen lesgeef gedrag durft te spiegelen aan modernere inzichten, of (delen van) je programma durft te wijzigen. De reflectie is erg belangrijk.

*Wil je nog iets kwijt voor (aankomende) leraren bewegingsonderwijs?*

“Blijf vooral reflecteren op je manier van lesgeven; denk niet te snel dat een leerling iets niet kan, maar denk vooral hoe je dat bewegingsprobleem zo kunt aanbieden dat dat kind het ook kan leren. Zorg dat je zoveel kennis en didactische werkvormen tot je beschikking hebt, zodat een leerling zich elk bewegingsprobleem op zijn/haar eigen wijze kan eigen maken. Organiseer je sectie goed, zorg voor structurele plannen voor evaluatie en verbeteringen van je eigen lesprogramma. Stimuleer elkaar bij te blijven, te lezen etc. vraag jezelf regelmatig af waar

je van genoten hebt en versterk die kwaliteiten van jezelf. En ga fluitend naar school!”

### **Ernst Verdoold**

*Wie ben je, hoe lang werk je, op wat voor type school?*

“Mijn naam is Ernst Verdoold en ik ben 28 jaar. In 2002 ben ik afgestudeerd aan de Halo en sindsdien ben ik continu als vakleerkracht werkzaam geweest. Eerst heb ik een aantal jaren binnen het reguliere basisonderwijs gewerkt en momenteel werk ik als vakleerkracht bewegingsonderwijs op SBO De Keerkring in Woerden en ook op ZMLK-school De Keerkring in Zoetermeer. Naast vakleerkracht ben ik ook nog werkzaam als bewegingsconsulent bij Welzijn Leusden. Ik heb iedere week dus een zeer gevarieerde werkweek.



PRIVE FOTO

Ernst Verdoold

*Hoe wordt er door de leerlingen en collega's gedacht over het vak bewegingsonderwijs? Wat vind je zelf belangrijk?*

“De leerlingen vinden het vak bewegingsonderwijs een heel leuk en uitdagend vak. Ze kunnen grenzen verleggen, nieuwe activiteiten uitvoeren en lekker hun energie kwijt. Ook door mijn collega's wordt bewegingsonderwijs gezien als een 'aparte expertise'. Zij zien in dat de lessen die gegeven worden door een vakleerkracht een meerwaarde hebben voor de kinderen ten opzichte van de lessen die door de (meeste) groepsleerkrachten gegeven worden.

*Wat heb je het afgelopen jaar ondernomen om je bekwaamheid als leraar te vergroten?*

*Wil je je vooral vakspecifiek ontwikkelen of zijn je interesses meer algemeen van aard?*

“Enkele voorbeelden waarvoor ik de benodigde punten heb gekregen zijn: ik heb meegedacht/geschreven aan een ZML-vakwerkplan wat nu in de maak is, volg ik mijn herhalingslessen voor mijn EHBO-diploma, ben ik naar studiedagen geweest en heb ik een cursus Adventure Games gevolgd. Mijn interesses liggen dus zowel op de verdieping als op de verbreding binnen de sport en het onderwijs.

*Wat vind je van de invoering van een lerarenregister?*

“Door de invoering van het lerarenregister worden leerkrachten geprikkeld om zich te blijven ontwikkelen. Hierdoor blijft de leerkracht op de hoogte van allerlei nieuwe ontwikkelingen en dat is in mijn ogen een goede zaak.

*Wat zijn volgens jou goede manieren om de bekwaamheid van een leraar (steeds opnieuw) te verbeteren?*

“Wanneer een leraar aan kan tonen dat hij zich bezighoudt met allerlei ontwikkelingen, verdiepingen en/of verbredingen is dit een positief beeld naar anderen toe. Met het puntensysteem wat nu door de KVLO is opgezet wordt er van de leerkracht gevraagd om zich te blijven verbeteren. Ik kan mij vinden in deze gedachte.

*Wil je nog iets kwijt voor (aankomende) leraren bewegingsonderwijs?*

“Schrijf je in in het register en behaal je punten! Laat zien dat je bij je vak betrokken bent. Veelal werden en worden er al veel extra dingen gedaan zonder register. Laat dit dan als waardering gelden voor alle investeringen.”

## Kirsten Keij

*Wie ben je, hoe lang werk je, op wat voor type school?*

“Ik ben Kirsten Keij (25 jaar).

In 2005 ben ik afgestudeerd aan de Halo. Ik ben nu bijna drie jaar aan het werk in het basisonderwijs.

*Hoe wordt er door de leerlingen en collega's gedacht over het vak bewegingsonderwijs?*

*Wat vind je zelf belangrijk?*

“De leerlingen vinden het vooral een erg leuk vak. Ik denk niet dat zij bewust ervaren dat het bij gym niet alleen gaat om beter leren bewegen, maar ook om bijvoorbeeld samenwerken en

omgaan met winst en verlies. Onbewust werken de leerlingen hier natuurlijk wel aan. Om dit proces meer te benadrukken geef ik sinds kort op het rapport ook een beoordeling voor sociale vaardigheden.

Mijn collega's erkennen gelukkig het belang van bewegingsonderwijs. Het wordt echt als onderwijs beschouwd. Ik heb zelf ook een vakwerkplan geschreven om aan te geven wat de doelen, inhouden en werkwijzen zijn voor het door mij gegeven bewegingsonderwijs.

Door de jaren heen zit er een opbouw naar steeds complexere bewegingsactiviteiten. Naast het verbeteren van het bewegingsniveau heb ik nog meer doelen. Het leren samenwerken en hulpverlening, het verleggen van grenzen, het opdoen van succeservaringen en misschien wel het belangrijkste, het enthousiasmeren van de leerlingen voor bewegen.

*Wat heb je het afgelopen jaar ondernomen om je bekwaamheid als leraar te vergroten? Wil je je vooral vakspecifiek ontwikkelen of zijn je interesses meer algemeen van aard?*

“De activiteiten die ik afgelopen jaar heb ondernomen zijn o.a. scholing EHBO, studiemiddagen op school over bijvoorbeeld ADHD en communicatie met ouders, KVLO-bijeenkomsten voor 'jonge leraren' en KVLO-afdelingsvergaderingen. Ik zou mij in de toekomst vooral vakspecifiek willen ontwikkelen door bijvoorbeeld een nascholing psychomotorische remedial teaching.

*Wat vind je van de invoering van een lerarenregister?*



Kirsten Key

“Ik ben voor de invoering van het lerarenregister. Ik denk dat het belangrijk is dat je jezelf blijft ontwikkelen als vakdocent. Verder vind ik het persoonlijk ook leuk om nieuwe ervaringen op te doen en mij verder te verdiepen. Ik weet niet of het echt iets verandert aan de kwaliteit, maar ik ben van mening dat het wel iets zegt over de manier waarop jij je beroep uitoefent.

*Wat zijn volgens jou goede manieren om de bekwaamheid van een leraar (steeds opnieuw) te verbeteren?*

“Goede manieren zijn volgens mij het bezoeken van studiedagen en clinics. Maar ook het bezoeken van vergaderingen waar je met collega's kan praten over het vak, het lezen

van het KVLO-magazine en natuurlijk kritisch blijven kijken naar jezelf als vakdocent.”

## Ton Blankenstein

*Wie ben je, hoe lang werk je, op wat voor type school?*

“Ik ben Ton Blankenstein, 53 jaar, heb in 1978 aan de Halo de akte mo-P behaald en

heb daarna tien jaar aan de St. Ludgerusschool (MLK-Lom) en de Hamalandschool (ZMLK) in Lichtenvoorde gewerkt. Vanaf 1988 ben ik als informaticaleeraraar aan de slag gegaan bij bedrijven. In 2001 ben ik weer het bewegingsonderwijs ingegaan: 0,5 fte aan praktijkschool PRONOVA in Winterswijk en in 2004 heb ik de informatica verruild voor motorrijinstructeur.

*Hoe wordt er door de leerlingen en collega's gedacht over het vak bewegingsonderwijs?*

*Wat vind je zelf belangrijk?* “Op school wordt door het team en de meeste leerlingen positief tegen het bewegingsonderwijs

aangekeken: uitval van lessen bewegingsonderwijs wordt zoveel mogelijk voorkomen, er is ruim gelegenheid tot nascholing, invoering van mrt is geen probleem, collega's helpen enthousiast mee bij sportdagen, veel leerlingen vinden de lessen te kort en het aantal te weinig. Voor mij is het erg belangrijk dat de leerlingen plezier in het bewegen hebben en dat het bewegingsonderwijs divers en uitdagend is.

*Wat heb je het afgelopen jaar ondernomen om je bekwaamheid als leraar te vergroten? Wil je je vooral vakspecifiek ontwikkelen of zijn je interesses meer algemeen van aard?*

De afgelopen periode heb ik een basiscurriculum mrt gevolgd, de BHV- en een EHBO-curriculum gedaan en diverse studiedagen gevolgd, waaronder de studiedagen speciaal onderwijs, mrt en Trendsporten. Mijn voorkeur gaat toch wel uit naar vakspecifieke bijscholing.

*Wat vind je van de invoering van een lerarenregister?*

De invoering van het lerarenregister is mijns inziens een stimulans tot professionalisering en verschaft duidelijkheid naar zowel het eigen management als externe organisaties/overheid.

*Wat zijn volgens jou goede manieren om de bekwaamheid van een leraar (steeds opnieuw) te verbeteren?*



Ton Blankenstein



Kamil Rosendaal

“Goede mogelijkheden om de bekwaamheid als leraar te blijven verbeteren zijn naar mijn mening het volgen van studiedagen, bijscholingen, bijhouden van de vakliteratuur (boeken, tijdschriften en internet) en communicatie met collega’s van andere scholen.

*Wil je nog iets kwijt voor (aankomende) leraren bewegingsonderwijs?*

“Besef dat niet alle leerlingen zo ‘bewegingsgek’ als wij zijn, dat kleine vooruitgang in onze optiek, grote vooruitgang voor een leerling kan zijn en dat er ook leerlingen zijn waarbij de vooruitgang niet in het niveau van bewegen zit, maar in de wijze waarop ze de bewegingssituaties tegemoet treden en GENIET!”

### Kamil Rosendaal

*Wie ben je, hoe lang werk je, op wat voor type school?*

“Ik ben Kamil Rosendaal, afgestudeerd aan de Aalo en werk vijf jaar als gymdocent. In het eerste jaar werkte ik op een basisschool in Amsterdam-Noord en de Atlant in Amsterdam Buitenveldert, een praktijk-school. Omdat ik fulltime kon werken op de Atlant en omdat ik het voortgezet onderwijs uitdagender vind, werk ik nu daar.

*Hoe wordt er door de leerlingen en collega’s gedacht over het vak bewegingsonderwijs? Wat vind je zelf belangrijk?*

“De leerlingen vinden gym leuk. Ze leven toe naar de sportdagen die we doen. De collega’s zijn sportminded. Omdat praktijk-

leerlingen graag werken met hun handen, is bewegingsonderwijs zeer geschikt. Ik wil leerlingen in contact brengen met verschillende takken van sport om ze een beter perspectief te geven op hun vrijetijdsbesteding. Mijn leerlingen hebben vaak geen idee wat belasting met hun lichaam doet. In voorbereiding op hun latere werk leg ik de link met een goede werkhouding en een goede conditie. Sociale omgang is voor veel leerlingen moeilijk. Ik beoordeel ze op hun samenwerking, werkhouding, doorzettingsvermogen en sportiviteit maar ook op hun sociaal gedrag en de omgang met het materiaal. Deze competenties hebben de leerlingen later nodig bij hun stage en een baan.

*Wat heb je het afgelopen jaar ondernomen om je bekwaamheid als leraar te vergroten?*

*Wil je je vooral vakspecifiek ontwikkelen of zijn je interesses meer algemeen van aard?*

“Ik heb het afgelopen jaar mijn bijscholingsmomenten voor EHBO en bedrijfshulpverlening gevolgd. Ook heb ik een tweejarig post hbo-studie motorische remedial teaching afgerond. Voorts doen we binnen de school aan bijscholing.

Tenslotte ben ik incidenteel actief bij PBN Sport en Adventure: daar willen ze ook dat je je blijft bijscholen.

PBN biedt verschillende bijscholingsactiviteiten. Omdat ik voorlopig les wil blijven geven, school ik me vooral vakspecifiek bij. *Wat vind je van de invoering van een lerarenregister?*

“Prima, ik ben van mening dat je nooit uitgeleerd bent, ook als je al jaren in het vak zit. Als je jezelf blijft bijscholen kun je je leerlingen op een actuele manier lessen blijven geven. Het voorkomt dat je jaar in jaar uit op de automatische piloot lesgeeft.

*Wat zijn volgens jou goede manieren om de bekwaamheid van een leraar (steeds opnieuw) te verbeteren?*

“Scholing, workshops en studies.

Overleg met vakcollega’s uit het werkveld.

Onderzoek wat de leerlingen interesseert.

Hier kun je in je lessen op inspelen. Denk bijvoorbeeld aan de laatste danshype

(jumpstyle) en freerunning<sup>1</sup>.

*Wil je nog iets kwijt voor (aankomende) leraren bewegingsonderwijs?*

“Er is niet een beste manier van lesgeven. Neem de tijd om een aanpak te vinden die bij jou past en waar jij je goed in kunt vinden. En gooi die aanpak na verloop van tijd overboord om het eens anders te proberen.”

### Registreren op vrijwillige basis

De KVLO gaat ervan uit dat leraren bewegingsonderwijs die zich vrijwillig registreren duidelijk werk willen maken van professionalisering en dat zij vinden dat deskundigheidsbevordering en scholing behoren tot hun beroepsethos. *Registerleraren gaan voor een leven lang leren, staan voor professionaliseren en laten zich extern kwalificeren.*

*‘Inmiddels wordt voor nagenoeg alle vakken in het voortgezet onderwijs gewerkt aan het inrichten van een register’ (Plasterk 05-12-08, brief aan de Tweede Kamer).*

Voor info: [www.kvloregistratie.nl](http://www.kvloregistratie.nl)

### Noten:

<sup>1</sup> 1 Freerunning in het bewegingsonderwijs Lichamelijke Opvoeding nr. 1, januari 2009

Correspondentie:

[hilde.bax@kvlo.nl](mailto:hilde.bax@kvlo.nl)

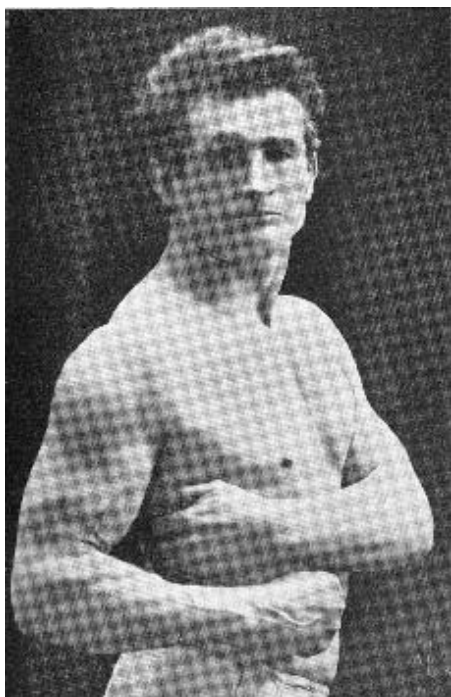
# Van mannenkracht tot vrouwenpracht (6)

Gedurende het jaar leest u in diverse nummers van de **Lichamelijke Opvoeding** weer een reeks geschiedkundige artikelen. In deze aflevering over de lichaamscultuur een vervolg op het verhaal van Toepoel waarin de rol van de vrouw aan de orde komt.

Door: J. Steendijk-Kuypers

## Lichaamscultuur, ook voor de vrouw

Het spreekt voor zich dat de Haagse fitnessschool onder leiding van Toepoel geen eendagsvlug was. De modelschool ging uit van de nieuwste ideeën over de positieve invloed van licht, lucht, water, en beweging op de gezondheid. Even opmerkelijk was ook de locatie van het instituut in de moderne wijk het Bezuidenhout. Bij de inrichting werd rekening gehouden met hygiënische inzichten. De zaal had openslaande deuren op het zuiden en in de tuin was een oefenterras. Aan de andere zijde waren hoge tuimelramen aangebracht en aan de zijwanden hing grote spiegels in plaats van afbeeldingen van bokscers in de ring. Terzijde bevonden zich douches en kuipbaden. Om (bacterie)stof te voorkomen waren



Bernarr Macfadden

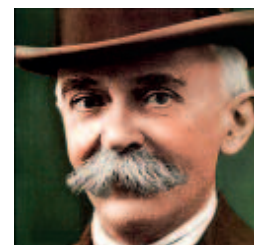
de randen van vloer en wanden afgerond. Uiteraard was de zaal uitgerust met boksring en judomatten, maar er was ook heel wat handgereedschap aanwezig zoals halters en knotsen van verschillend gewicht, bokszakken, een hangend gespannen punchball, de knijphalters van Sandow, de medizijnbal van Sayers, spring- en trektouwen, alsook de Velotrabi-fiets-trainer en een roeitrainer met de moderne slidingseat. Om een echte straatoverval te simuleren kon hij de zaal half duister maken. Met staande spiegels aan de muren had men de illusie van ruimte en was houdingscorrectie mogelijk. De bezoekers van de school waren afkomstig uit de ambtenaren- en kantoorwereld, mensen met een zittend beroep. Een vaste kern werd gevormd door Leidse en Delftse studenten. Toepoel had gekozen voor het leermeesterschap en droeg zijn kennis op allerlei manier over. Overeenkomstig de Amerikaanse methode van Bernarr Macfadden gaf hij een schriftelijke cursus *physical culture* aan corresponderende leerlingen. Hij gaf privélessen aan huis, demonstratielessen op diverse locaties en organiseerde cursussen voor bepaalde doelgroepen, bijvoorbeeld voor degenen die wilden vermageren of hun houding wilden verbeteren. Een bijzondere categorie waren de vrouwen die voor lessen in zelfverdediging kwamen of die hun figuur wilden modelleren. Sinds 1880 bestonden er vrouwengymnastiekverenigingen en vanaf haar oprichting in 1883 bevorderde de ANWB het fietsen door

dames. Hen werd wel geadviseerd eerst een arts te raadplegen, want de medicus wist hoe ver en met welk tempo zij moesten rijden om geen schade aan de gezondheid op te lopen. Er werd gediscussieerd over de juiste zithouding, over de gezondheidskleding en over een gezondheidszadel, dat door een Amsterdamse winkelier als Treubzadel - genoemd naar de bekende Amsterdamse gynaecoloog - werd verkocht. Bij vrouwen die zich met andere

sporten bezighielden, was het niet anders gesteld. (Heren)artsen wisten wat goed voor hen was en de manlijke bestuurders van sportverenigingen luisterden met een gewillig oor om vervolgens voor hun vrouwelijke leden beperkende reglementen op te stellen. Omstreeks 1900 veranderde de Victoriaanse *True woman* in de *New woman*, te herkennen aan het

opgestoken haar, haar ruime kleding en ... haar neiging tot (bewegings)vrijheid.

Voorheen hadden vrouwen die aan golf of tennis deden zich in kleding en beweging vooral *ladylike* te gedragen. Het fanatieke netspel van tennister Susanne Lenglen was ongepast, en Miss Ryan maakte zich met haar overheadservice belachelijk. Bij een



Pierre de Coubertin

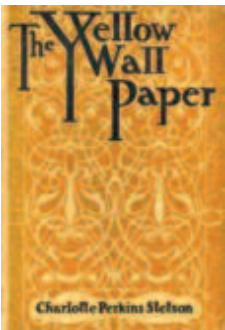
van de eerste mixed-hockeywedstrijden snauwde een speler zijn te vlot spelende verloorde toe: als je zo door gaat, stap ik op je voet en is het uit met je spel. Het *zwakke geslacht* creëerde een eigen sportwereld en behield noodgedwongen(!) een vrouwelijk bewegingspatroon. Zo bestreed men het zwaarwegende argument van tegenstanders dat fanatieke damessporters geen vrouw zouden zijn. Het



Physical culture uit februari 1936



The Duncan Dancers, 1900-1914, originally uploaded by Gatochy.  
 'The Duncan dancers pose in classical costume, an influential fashion trend of the time. Isadora Duncan had caused controversy with her free-moving dance techniques that contrasted with the disciplined movement of classical ballet. She danced barefoot to the music of Brahms and Wagner and later founded her own dance school in Moscow.'  
 Gescand uit het boek *Decades of Fashion*



Yellow wallpaper

is duidelijk dat een instituut als van Toepoel voor hen niet op propaganda kon rekenen. Vanaf 1910 zien we vanuit Amerika een vrouw-specifieke lichaamscultuur opkomen die wel aansprak.

Deze werd ondermeer gepresenteerd door Isadora Duncan, en in Duitsland met name door Hade Kalmeyer gepropageerd in haar *Schönheit und Gesundheit des Weibes durch Gymnastik*, met als inleiding *Körperkultur auch für die Frau*. Spierontwikkeling was geen doel maar een voorwaarde om te komen tot een harmonische lichaamsvorm met de klassieke kenmerken van schoonheid uit de Oudheid. Een andere in Nederland bekende pedagoog uit deze nieuwe richting was Bess M. Mensendieck. In haar *Körperkultur der Frau*

(1912) nam ze de spiertonus als uitgangspunt voor een correcte vrouwelijke lichaamspresentatie. Om vooral duidelijk te zijn, illustreerde zij haar boek met naaktfoto's, met uitzondering van de Zeeuwse melkmeisjes die in klederdracht lieten zien hoe men (melk)emmers moest dragen. In Frankrijk was het George Hébert die met *Muscle et beauté plastique féminine* (1919, met herdrukken tot 1948) vrouwen een sportief schoonheidsimago wilde bezorgen, en wel onder het motto: *Frankrijk wordt nóg mooier*. De krachtige gestalte won terrein en omstreeks 1920 sprak men van een *athletic look*. De trend werd ondersteund door filmsterren die bij instituten met halters, knots, springtouw of andere toestellen hun figuur perfectioneerden. Anderzijds gingen sportidolen zich gedragen als filmsterren. De tennisspeelsters Lenglen en Wills werden door dure Parijse modehuizen gekleed, met als gevolg dat tennis in 1924 door strenge hantering van de amateurbepalingen als olympische sport werd geschrapt. Dit had de volle instemming van De Coubertin die zijn visie op deelname van vrouwen aan de Spelen als volgt verwoordde: *Its is against the law of nature* (1902), *It's illegal* (1925), en in 1928, toen vrouwen voor de disciplines atletiek en gymnastiek werden toegelaten: *it's against my will*. Nog in 1936 uitte de IOC-voorzitter Avery Brundage zich over vrouwelijke deelname: *her charms sink to something less than zero*. De Coubertin was niet tegen vrouwensport, maar

tegen hun sportoptreden in het openbaar: als vrouwen willen voetballen of boksen – zoals in Engeland en Duitsland het geval is – doen ze dat maar, mits zonder publiek, want de toeschouwers die komen kijken, doen dat zeker niet uit belangstelling voor de sport.

De Amerikaanse schrijfster en *physical culture* fanate Charlotte Perkins Gilman wist uit ervaring - men leze haar *The Yellow Wallpaper* - hoe de vrouw werd opgesloten in het hokje van het zwakke geslacht. Ze verkondigde met volle inzet haar standpunt dat door opbouw van fysieke kracht de vrouwelijke afhankelijkheid zou verdwijnen. Ze zag in fitheid door sport de beste emancipatiestrategie. Nog duidelijker was de uitspraak van Elisabeth Blachwell, de eerste Amerikaans/Engelse vrouwelijke arts: *The woman who controls her body, controls her destiny* (1877).

Het damesblad *Eigen Haard* kwam in 1922 met een themanummer over sport: speciaal voor hen die nog weinig bekend zijn met *physical culture*. Maar wie dacht dat na de Olympische Spelen van 1928 mede door de succesvolle gouden Nederlandse damesploeg de toon gezet zou zijn voor een crescendo, kwam bedrogen uit. Nog in 1939 verwees de gymnastiekdocente E.J.M. Broekhuizen naar deze damesploeg met een klassiek verwijt: 'Deze *mannetjesputters* met verkeerde mentaliteit staan negatief tegenover het eigen vrouw-zijn'. Ze volgde de lijn van de gezaghebbende Duitse gymnastiekpedagoog Margarete Streicher uit de jaren dertig: de vrouw moet naar haar biologische gegevens vrouw blijven.

Wordt vervolgd



Suzanne Lenglen

niet tegen vrouwensport, maar

# A comparison of Indonesian and Dutch realities

In the Physical Education Curriculum and Physical Education Teacher Education

Recently we had a very good opportunity to conduct a visit program to the Netherlands in order to obtain an overview of the Dutch physical education (PE) curriculum and more specifically of PE Teacher Education (PETE) at the level of higher education.

In this article you can read our findings.

Door: Agus Mahendra, Amung Ma'mun, and Sucipto

## Introduction

The program was conducted at the School of Human Movement and Sports (formerly called Calo), Windesheim, Zwolle, for about two weeks (from 27 September to 10 October, 2008). During this program, we had the opportunity for a one day visit to the SLO, the Dutch Institute for Curriculum Development, in Enschede.

We would like to express our great gratitude to Mr. Bram Donkers, the Director of Calo, and Henk van der Palen, Head of the PE Department, who supported our team during our stay in Zwolle and we offer also special thanks to Mr. Jorg Radstake and his colleagues, for their professional support during our visit. Likewise we thank drs. Berend Brouwer and drs. Chris Mooij and their colleagues for their fruitful explanation regarding PE curricula in the Dutch school system. Our visit actually could be traced back to 1999, when two Indonesian sport academicians (one of them was Prof. Rusli Lutan from our school) met Dr. Bart Crum at The International PE Summit in Berlin. Since then, there has been a special relationship between our faculty (School of Sport and Health Education of Indonesia University of Education in

Bandung - FPOK UPI) and Bart Crum, who meanwhile has visited our university five times in order to speak in Indonesian PE conferences and to give a two week course on 'didactics of teaching games.' Through that course (in which Bart Crum was supported by two Calo experts: Mart Regterschot and Jorg Radstake) we started to get acquainted with the idea of 'movement problem based teaching/learning'. In 2007, in line with the effort of our school

to innovate our PETE program, we invited Bart Crum to come for about 6 weeks to Bandung in order to support us with the reconstruction of our PETE curriculum. He declined our invitation because he did not believe it would be good to impose his Dutch ideas on our institute. Instead, he suggested that an UPI delegation should come to a Dutch PETE college in order to acquire PETE curriculum ideas that could be useful and transferable to the Indonesian conditions. We think that his decision may have been fortunate for us, because we benefitted from our visit to Calo in Zwolle. As soon as we accepted his suggestion Bart Crum has been very instrumental in the realization of contacts between UPI Bandung and The School of Human Movement and Sports in Zwolle and he also arranged for us the visit to the PE team of SLO in Enschede, so that we could get informed about the state of the art of PE curriculum development in the Netherlands.



FOTO: BART CRUM

Welkom in Indonesië



'Command'-model

Our visit was basically meant to collect information and witness the practice of the Calo Model of PETE, which possibly can be adopted and adapted in our institute.

'basic competencies.' They depend on the grade level of children. Below is an example of the content standard structure for the area of games

Competency Standard	Basic Competencies
To be able to apply basic movements in simple games/physical activities as well as basic values of playing games	<p>1.1 To apply basic movements such as walking, running, and jumping in simple games, as well as sportsmanship values, honesty, cooperation, tolerance, and self confidence</p> <p>1.2 To apply the basic movements of turning, swinging or flexing in the simple games, as well as sportsmanship values, honesty, cooperation, tolerance, and self confidence</p> <p>1.3 To apply the basic movements of throwing and catching in the simple games, as well as sportsmanship values, honesty, cooperation, tolerance, and self confidence.</p>

Grade 1, Semester 1, Primary School

We expected that our experiences would be directly relevant for our discourse to innovate our PETE program.

### Indonesian PE (curriculum)

In Indonesia, the curriculum in schools has been newly developed and officially implemented in 2006. Just like other subject matter curriculum, the PE curriculum is represented by a single document containing a long list of standards to be mastered by the pupils. These standards are grouped into six activities representing the key learning

and sports activities: In all documents the same structure is apparently organized based on the activities and the grade of the students. To be able to implement the content standard, the teachers of each level of schools are assigned to arrange its scope and sequences based on the needs and available resources in each school. Since the newly implemented curriculum is rather different in comparison with the old one, it has caused a substantial turbulence among teachers. This was mainly due to lack of comprehension in interpreting the

areas for the PE program. They are: games and sports activities, fitness activities, rhythmic activities, gymnastics activities, aquatic activities, and outdoor activities. Our 'National Content Standard' is structured into two different levels of operational standards which are labeled as 'competency standard' and

content standard into a practical and operational curriculum. Consequently most teachers were embarrassed and automatically returned to the old ways of instruction. In fact the reality of Indonesian PE is still characterized by a heavy emphasis on the acquisition of standard sport skills rather than helping children to learn to solve movement problems. There is no room at all in the curriculum to accommodate other objectives, e.g. coming from the cognitive, social and affective domain. All standards are categorized as technical movement and sport skills.

Apart from the one-sided emphasis of the curriculum Indonesian PE has to cope with poor working conditions at almost every school. First, we would like to mention that the number of children in a class in most schools is around 40-50. Moreover, very often two or three classes are grouped together because of time and space limitations. So, it is no exception to find one PE teacher involved with around 100 to 120 children in one PE learning situation.

'Crowded and disordered classes' would be the first impression when witnessing such classes. Secondly, it must be emphasized that most of the facilities (indoor as well as outdoor) are poor and that the equipment is very limited. Given these conditions it is not surprising that PE teachers have serious problems to offer their pupils a range of learning tasks and to strive for differentiated levels of relevant learning.

They don't see another option than to follow strictly the national guideline and to give instruction in a particular sport using what Muska Mosston has labeled as the *command style*. Thus, when a sport (e.g. basketball) has been chosen, they will assign all children to practice the same task for the whole lesson.

### SLO visit - striking impressions

Our one day visit to the SLO (the Dutch Institute for Curriculum Development) was very informative. We were informed about the way the PE team at SLO connects to schools and teachers, about the activity domains and the core objectives for each domain (which refer to technomotor and sociomotor as well as to cognitive-reflective learning). We got a thorough explanation about the basic curriculum documents (in fact these documents can be seen as teacher manuals) for primary education as



Tien studenten één bal

well as lower secondary education. We were impressed by the consistent way in which in both manuals the idea of 'learning lines' have been elaborated. A 'learning line' is a sequence of goals that have to be attained. Starting from the core Dutch objectives for PE the SLO team has selected a broad range of movement activities and then elaborated how these activities can be developed in a methodical way so that pupils can make learning progress. We saw the video materials that are developed in connection with a digital system which enables teachers to follow the learning progress of each pupil. We got a bit acquainted with the idea that pupils should experience a movement activity along four dimensions. They are: involvement in movement<sup>1</sup>, performing better in movement<sup>2</sup>, moving healthy<sup>3</sup> and arranging movement<sup>4</sup>. These four dimension areas of learning are the best clues for teachers to select their choice of didactical and methodical knowledge, both in theory and practice. All in all: a lot of relevant information and striking impressions. There was one thing that concerned us a bit, namely the fact that a movement activity is often introduced in a rudimentary way. By the way, we observed the same characteristic in methodology lessons at Calo.

We experienced the way in which complex skill were reduced to a basic movement problem, sometimes as a kind of trivialization of the original sport skill or sport game. Nevertheless, we think that Indonesian PE curriculum developers can learn a lot from what already has been accomplished by the SLO PE department. We hope that in the near future we can realize translations of the Dutch basis documents (teacher manuals).

### PETE in Indonesia

In Indonesia PETE is conducted at the level of higher learning. The program takes four years. Originally, teacher preparation programs in Indonesia were differentiated into two different pathways; one for primary school teachers and one for secondary school teachers. The preparation of PE teachers was situated in the latter pathway. The program for primary school teachers lasted two years. Recently, the system has been changed and now both primary and secondary school teachers are educated in a four-year program. Teachers in service whose qualification is based on a two-year program are now encouraged and even forced to improve their qualification to an undergraduate degree level. The structure change is directly related to the effort of our government to improve the quality of

education in Indonesia. PE teachers are educated in faculties of Sport and Health Education, which are situated within the Universities of Teacher Education. There are about eleven public PETE programs in Indonesia. However, there are numerous private programs, which are not controlled by government. In the initial phase, the candidates are selected from various graduates coming from general high schools, vocational high schools, and also from religion-based high schools. They are selected through a series of motor abilities tests identifying various abilities such as general endurance, flexibility, coordination, speed, local muscle strength, agility, and power. Those who are

accepted, go through a series of programs to meet the expected competencies. The program comprises:

- 1 improving students' own skills in many sports (courses mostly in the first and second year)
- 2 improving students theoretical-conceptual basis by a large number of theory classes (starting in the first year and continuing to the fourth year)
- 3 didactical and methodical practice in the area of sport learning (mostly in the third year)
- 4 social experiential practice with a focus on participation in society settings (during two months in the second semester of the third year)
- 5 four months of internship in a school (in the second semester of the fourth year)
- 6 after the completion of 1-5 students concentrate on their 'project' (conducting some research and writing a research report called skripsi).

All of the above areas contain about 150 semester hours in order to complete the program. Depending on how fast the students accomplish the program parts, they will finish their graduation after about 4 to 6 years. Then they can become PE teachers in secondary and high schools. However, recently, the situation changed and became

more problematic since the 2007 enactment of the law affecting teachers and university lecturers. This law supports the policy to allow each university graduate to become a teacher after following two semesters of professional teacher education in the form of additional course work. This means for example that graduates from sport science, who in their education process have not been equipped with teaching skills and didactical competencies, only need two extra semesters to become certified as a PE teacher.

### PETE at Calo, Zwolle

For us, it was rather surprising to see the many and great differences that exist between PETE at Calo and PETE as we know it at home. First we noticed that the Calo curriculum and the realization process are clear indicators of the serious concern of the Dutch government and the Calo concerns for the important and critical role of PE teachers for the education of children and youth. We saw substantial evidence for this contention. Evidence came, for example, from the central role of the internship of the students (*stage*) during the whole PETE program. The 'stage' forms really the heart of the teacher preparation program. Through our visits to Calo students in their 'stage' schools we got convinced that such an internship can really be very instrumental in developing the teaching abilities and skills of the students. We learned that the PETE program at Calo is comprised of the following elements:

- courses for the improvement of own movement skills
- theory courses (not organized on the basis of the various disciplines but around themes)
- the internship (in each program year at different school types/levels and varying in length and intensity)
- reflection and Simulation
- profiling.

We found it striking that as far as the own movement skill courses are concerned there is a differentiation in the amount of time that is available. Gymnastics, athletics, dance, swimming and sport games are included in the program during eight semesters, while judo and 'circus' are taught during two, and one semesters respectively. An important difference regarding our home situation, is that in

Calo's program the focus is already on the issue of 'how to teach' and 'how to organize learning situations' for this skill domain. Another important characteristic, that is rather different from the Indonesian situation, is in the thematic organization of the theory courses (in our institute the whole range of different disciplines are central). However, the most important difference with our system is to be found in the central position of the 'stage'. It can be said that at Calo the internships form the heart and the lungs of the whole PETE program. They take the largest amount of curriculum time; they start in the first semester and continue to the last semester of the final year. They are well guided and supervised by Calo staff, who regularly visit the internship

of the *stage* is certainly one element that could be 'copied' in our new curriculum. However, we also are aware of the difficulties that we will meet in trying to do so. We need to convince our colleagues in the department and we need the cooperation of teachers/coaches at the schools. Meanwhile we will be looking forward to opportunities for a follow up of our first visit. We hope for example, that in the near future an exchange of lecturers and students between Windesheim-Calo and UPI-FPOK will become possible.

### Authors

*Agus Mahendra, Amung Ma'mun, and Sucipto are teachers at the School of Sport and Health Education (FPOK), Indonesia*



FOTO: JORG RADSTAKE

### Bezoek bij SLO

schools. The experiences collected in the internship are discussed and evaluated in special sessions at Calo. We became convinced that the 'stage' is the missing link in our program at UPI, Bandung. Since in our program internships play a minor role (it is only during one semester), it is not surprising that the teaching competencies of our graduates cannot be compared with the competencies of Calo graduates.

### Epilogue

We left The Netherlands with a wealth of new experiences, insights and ideas to be applied at home. We do hope that we will be successful in implementing the new insights in our faculty. The central position

*University of Education (UPI) – Bandung.*

### Noten:

- <sup>1</sup> In het Nederlands 'Bewegen beleven'
- <sup>2</sup> In het Nederlands 'Bewegen verbeteren'
- <sup>3</sup> In het Nederlands 'Gezond bewegen'
- <sup>4</sup> In het Nederlands 'Bewegen regelen'

Correspondentie:

[agusmhndr@yahoo.com](mailto:agusmhndr@yahoo.com)

## Klimaatcrisis

Door de economische crisis zouden we bijna vergeten dat het milieu weer helemaal 'in' is. Sinds de film 'An Inconvenient Truth' van de voor altijd niet-president-van-Amerika mag je je weer druk maken over de opwarmende aarde, zeespiegelstijging en kolencentrales. SUV's zijn passé, hybride auto's niet aan te slepen. Bedrijven profileren zich met hun streven 'klimaatneutraal' te produceren. Klimaatneutraal, zelden een nieuw woord gehoord dat zo snel gemeengoed is geworden. Ook de begrippen duurzaamheid en cradle-to-cradle deden het trouwens goed in 2008. Binnen de onderwijssector blijft het ondertussen angstig stil rondom deze thema's. Ja, er wordt wel eens wat aandacht besteed aan het klimaatprobleem in de lessen, maar wat doen we er daadwerkelijk zelf aan?



CO<sub>2</sub>-uitlaat

Hierover zat ik wat te mijmeren na mijn laatste lesuur op vrijdag, toen het opeens tot me doordrong. Of beter gezegd, toen het me trof als een donderslag bij heldere hemel. Wij maken deel uit van het probleem. Wij, het bewegingsonderwijs! Altijd heb ik me vrij 'groen' gevoeld. Bovendien, ik lees hem ook altijd, 'De Groene'. Met mijn 'carbon footprint' zat het wel goed, dacht ik. Een vak dat gezond bewegen stimuleert, altijd op mijn fietsje naar het werk, en nooit op zakenreis met het vliegtuig. Nooit bij stilgestaan. CO<sub>2</sub>-uitstoot. De kern van het probleem van de klimaatverandering, CO<sub>2</sub>- uitstoot. Tijdens mijn tijd op de ALO heb ik het

allemaal moeten leren. De citroen-zuurcyclus, melkzuur, ATP, noem maar op. Als je gaat inspannen gaat er zuurstof in en wat komt er uit..... CO<sub>2</sub>-Kool dioxide. Mijn hemel, dag in dag uit laat ik die klassen liters, honderden liters CO<sub>2</sub> uitstoten. Ga dat maar eens doorrekenen voor heel Nederland. Volgens het CBS zijn er meer dan tweeënhalf miljoen kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs. Bij inspanning kan de uitstoot van kool dioxide bij zo'n kind zomaar oplopen tot 3 liter per minuut. Twee uur gym per week, dan kom je aan 360 liter CO<sub>2</sub> per kind. Tweeënhalf miljoen kinderen, maal 360 liter, dat is..... gigantisch. Zouden ze daar bij de Kyoto-akkoorden wel rekening mee

gehouden hebben? Kunnen we daar compensatie voor kopen, bomen voor laten planten? Emissierechten kopen van ontwikkelingslanden waar de kinderen niet kunnen gymmen? Bij deze wil ik de KVLO oproepen om uit te zoeken hoe we de gymlessen klimaatneutraal kunnen maken. Tot die tijd laat ik mijn leerlingen het een beetje rustig aan doen...

Mery Graal

## KVLO nieuwsberichten

- **KVLO is er voor jou!** Deze promovideo wordt o.a. in de voorlichtingslessen op de ALO's gebruikt maar ook op studiedagen of andere bijeenkomsten en natuurlijk (ook in HD kwaliteit) op de site!
- **Veiligheid in de gymles** De KVLO maakt zich zorgen om de stijging van het aantal ongevallen. Vooral omdat de oorzaak niet duidelijk is. Daarom wil de KVLO dat er op korte termijn onderzoek gedaan wordt naar de stijging om zo maatregelen te kunnen nemen.
- **MBO Raad annuleert overleg** Het overleg dat bonden en werkgevers op vrijdag 27 februari jl. zouden hebben over de nieuwe CAO BvE is door de MBO Raad geannuleerd. Het bestuur van de MBO Raad vindt dat de bonden voorwaarden vooraf stellen, waardoor open en reëel overleg wordt geblokkeerd. Die voorwaarden betreffen het taakbeleid en de regeling beoordelen en belonen.
- **Last-minute inschrijving studiedag VO** Een 'last minute inschrijving' voor de landelijke KVLO/ALO-studiedag LO 14 mei 2009 op de Fontys Sporthogeschool Tilburg is nog mogelijk! Wacht dus niet langer en schrijf in!
- **Leraar van het Jaar 2009** Op de website [www.deleraarvanhetjaar.nl](http://www.deleraarvanhetjaar.nl) kunnen collega's, schoolleiders, leerlingen en ouders tussen 10 en 24 april docenten aanmelden als kandidaat voor de titel 'Leraar van het Jaar 2009'!

## KVLO kalender

- 4 april: docenten volleybaltoernooi (afd. Leiden)
- 4 april: golfclinic (afd. Den Haag)
- 4 april: praktijkdag De Noorder (3)
- 2+8 april: cursus EHBSO (6) (afdeling Leiden)
- 8 april: conferentie Een multifocale kijk op sport en bewegen
- 8 april: studiedag Rijk van Nijmegen
- Start 11 april: golf-cursussen (afd. Den Haag)
- 16+17 april: twentedagen 2009 (12)
- 18 april: golfwedstrijd LOB-CUP (afdeling Limburg en Oost-Brabant)
- 21 april 2009: bezoek Flik Flak turnhal Den Bosch (afdeling Oost-Brabant)
- 23 april: studiedag BSM (6) (Inschrijving geopend) Meer >>>
- 24 april: verkiezing van de Sportiefste Basisschool van Nederland

De laatste nieuwsberichten en meest recent bijgewerkte kalender zijn te vinden op [www.kvlo.nl](http://www.kvlo.nl) Leden kunnen ook lid worden van de **digitale nieuwsbrief** (en nog regelmatig een update krijgen) via de nieuwsbrief-link onderaan de homepage! Het getal ( ) staat voor het aantal te behalen punten voor het KVLO beroepsregister. (zie tabblad 'beroepsregistratie' op de homepage) Inloginformatie (voor leden) is te vinden op de omslagfolie van dit blad!

Correspondentie:

[webredactie@kvlo.nl](mailto:webredactie@kvlo.nl)

## STUDIEDAG VOORTGEZET ONDERWIJS (6)

*Thema: 'Verantwoord vakmanschap'*

Last minute inschrijving voor de landelijke KVLO/ALO-studiedag *Lichamelijke Opvoeding* 14 mei 2009 op de Fontys Sporthogeschool Tilburg.

Verantwoord vakmanschap, wat verstaan we eronder? Waar ligt onze pedagogische opdracht en hoe maken we keuzes voor het bewegingsonderwijs? De nieuwe ontwikkelingen binnen bewegen en sport worden kritisch onder de loep genomen met deze vragen.

De start gemeenschappelijk met prikkelende en uitdagende stellingen.

Vervolgens is er een breed en actueel aanbod aan workshops. Vakmanschap wordt vanuit diverse kanten belicht, met de bijbehorende verantwoordelijkheidsgebieden binnen het bewegingsonderwijs.

Zowel de lesgeefpraktijk, nieuwe didactiek

**De puntenwaardering voor de KVLO-Registratie staat bij de studiedagen op deze scholingspagina's en in de agenda tussen haakjes vermeld.**

en de veiligheid in de les bewegingsonderwijs behoren tot het aanbod.

*Door: Marc Rompa (Fontys), Bart Neutkens (Fontys), Berend Brouwer (SLO), en Alien Zonnenberg (KVLO).*

Zie voor meer info en de inschrijving [www.kvlostudiedagen.nl](http://www.kvlostudiedagen.nl)

## ANDERE SCHOLINGEN

De Noorder praktijkdag (3): 4 april

Den Haag golfclinic: 4 april

Rijk van Nijmegen studiemiddag: 4 april

Calo-conferentie een multifocale kijk op sport en bewegen (6): 8 april

Twente Dagen (12): 16 en 17 april

KVLO basiscursus EHBSO (12): in april

BSM-studiedag (6): 23 april

Erfgooierscollege in Huizen

Oost-Brabant: gvb- en gevorderdencursus in april en mei.

Den Haag cursus gvb- en gevorderden april, mei en juni.

Zie ook [www.kvlostudiedagen.nl](http://www.kvlostudiedagen.nl) en de websites van de afdelingen.



FOTO: HANS DIJKHOFF

Tijdens de 'Dexelse dagen' van afdeling Noord-Holland

**Uitgebreide informatie over alle scholingen/evenementen?**

Zie de kalender op [www.kvlo.nl](http://www.kvlo.nl).

Inschrijving of een verwijzing daarvoor via

[www.kvlostudiedagen.nl](http://www.kvlostudiedagen.nl) en ook

via de kalender op [www.kvlo.nl](http://www.kvlo.nl)

**SNOWBREAKS.NL**  
BY ROCKS & RIVERS

**Wintersportkampen**  
**Educatieve Winterkampen**  
**Gletsjer-skikampen**  
**Bergsportkampen**

[www.snowbreaks.nl](http://www.snowbreaks.nl)



#### Voorjaarsvergadering 2009

De 147ste Algemene Voorjaarsledenvergadering van de KVLO zal gehouden worden op vrijdag 15 mei in De Euroborg, het nieuwe stadion van FC Groningen. De afdeling de Noorder heeft, vanwege haar 125-jarig bestaan, de organisatie op zich genomen.

Tijdens de openbare vergadering zal prof. dr Micha de Winter spreken. Hij is verbonden aan de opleiding Pedagogiek van de Universiteit Utrecht en bekleedt de Langeveld-leerstoel op het gebied van maatschappelijke opvoedingsvraagstukken.

#### Dagindeling

09.45 uur	Ontvangst.
10.15 - 12.15 uur	Huishoudelijke Vergadering.
12.15 - 13.45 uur	Aperitief en lunch.
14.00 - 16.00 uur	Openbare Vergadering:
	1 Gert van Driel: Opening en jaarrede door de voorzitter.
	2 Micha de Winter: Pedagogische taak (bewegings) onderwijs.

#### Voorlopige agenda van de huishoudelijke vergadering:

1. Opening.
2. Mededelingen.
3. Notulen Wintervergadering (LO 2, pag. 38 e.v.).
4. Voorstellen hoofdbestuur:  
Vervolg op regionale ondersteuning.
5. Jaarrekening 2008.
  - a) Rekening en verantwoording 2008 (deze is in bezit van de afdelingsbesturen).
  - b) Decharge bestuur.
6. Jaarverslag 2008.  
De verkorte versie staat in dit blad. Het volledige jaarverslag is in bezit van de afdelingsbesturen en staat op [www.kvlo.nl](http://www.kvlo.nl) achter MijnKVLO.  
KVLO-leden kunnen het volledige jaarverslag opvragen bij het bureau.
7. Rondvraag.  
Schriftelijke vragen zullen eerst worden behandeld.
8. GO-zaken.
9. Bespreekpunten:
  - Bestuur, organisatie en management van de KVLO.
10. Sluiting.

Als vertegenwoordiger van uw afdeling krijgt u eersteklas trein-kosten vergoed en vrijstelling van uw school.

**PR-FILMPJE KVLO** De KVLO heeft een kort promotiefilmpje gemaakt. Het filmpje staat op de website, wordt in de voorlichtingslessen op de ALO's gebruikt en kan ook afgedraaid worden op studiedagen of andere bijeenkomsten waar de KVLO zich wil manifesteren.

#### JAN JANSENS LECTOR

**SPORTBUSINESS HVA** Jan Janssens is benoemd tot lector Sportbusiness Development door de Hogeschool van Amsterdam. Dit is een onderdeel van het

domein Bewegen, Sport en Voeding. De nieuwe lector heeft niet alleen als taak een onderzoeksprogramma op te stellen en uit te voeren, maar moet ook zorgdragen voor de vertaling van onderzoek naar onderwijs en praktijk. Janssens, die zich al sinds het begin van de jaren '90 heeft beziggehouden met de maatschappelijke aspecten en de organisatie van de sport vindt de combinatie tussen innovaties (alles wat jong, nieuw en ontluikend is) in het sportaanbod en het traditionele sportaanbod erg interessant.

#### ALLOCHTONE KINDEREN MINDER ZWEMVAARDIG

Uit een door het Mulier Instituut uitgevoerd onderzoek blijkt dat niet-westerse allochtone kinderen (nog steeds) minder zwemvaardig zijn dan autochtone kinderen. Een zwakke sociaaleconomische positie, het woonachtig zijn in de grote steden en een beperkte maatschappelijke integratie van de ouders (werk, verenigingsdeelname) versterken de achterstand in zwemvaardigheid. Het belang van schoolzwemmen voor deze groepen weegt zwaar, aangezien zij vaak meerdere belemmeringen ervaren om hun kind aan te melden voor particuliere

zwemles. Een actief gemeentelijk zwemvaardigheidsbeleid (voorlichting en aanbod van vangnetconstructies) is positief van invloed op de zwemvaardigheid van allochtone kinderen. De volledige rapportage komt eind maart 2009 beschikbaar.

#### INTENSIEF BALSporten EN STERKE BOTTEN

Wetenschappers aan de Suzuka Universiteit van Japan ondervroegen 46 vrouwen tussen de 52 en 73 jaar oud die in de menopauze zaten. Vooral dat laatste speelde een grote rol, omdat daarna botschade vaak op natuurlijke wijze ontstaat. De vrouwen werden in drie groepen ingedeeld, volgens de sporten die ze hadden beoefend tijdens hun adolescentie. In één groep zaten vrouwen die lichaamsbelastende sporten hadden gedaan, zoals basketbal, tennis en volleybal. In een andere groep zaten vrouwen die weinig belastende sporten zoals zwemmen hadden beoefend. De laatste groep bestond uit vrouwen die als tiener geen enkele sport hadden gedaan. Vrouwen die vroeger lichaamsbelastende sporten deden, hadden op latere leeftijd nog steeds sterkere botten. De zware belasting van hun gewrichten in hun jonge jaren zorgde hiervoor. Geen enkele vrouw met sterkere botten was op het moment van de studie nog bezig met belastende oefeningen. Hieruit concluderen de onderzoekers dat sporten tijdens de tienerjaren zelfs tot veertig jaar later de botsterkte bepaalt.

#### SUBSIDIE KADERCURSUS OMGAAN MET AGRESSIE

De kadercursus 'Omgaan met Agressie' voor leraren lichamelijke opvoeding gaat het komend schooljaar op een aantal ALO's van start. Werkgevers kunnen vóór 31 mei 2009 een subsidieaanvraag indienen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. In het kader van de stimuleringsregeling 'Een veilige publieke taak', wordt één miljoen beschikbaar gesteld om de aanpak van agressie en geweld effectief vorm te geven. U kunt de informatie over deze aanvraag vinden op de website Programma Veilige Publieke Taak van [www.minbzk.nl](http://www.minbzk.nl).

- + Al 22 jaar hét vertrouwde adres voor actieve schoolreizen
- + Grootste aanbod outdoor activiteiten
- + Professionele werkweken
- + TÜV gecertificeerd
- + Betrokken instructeurs
- = Outdoor Proof



Kijk op onze vernieuwde website  
[WWW.ZWERFSPORT.NL](http://WWW.ZWERFSPORT.NL)

**GRATIS**  
**INTRODUCTIEDAG**  
25 APRIL 2009

- Belgische Ardennen: diverse locaties
- Fransen Ardennen: Haulme
- Duitsland: Eifel-Heimbach
- Frankrijk: Verdon-Côte d'Azur-Mimizan
- Sloveense Alpen: Bled
- Nederland: Flevopolder-Noordwijk

- Exclusieve producten uitsluitend bij **SPORT-THIEME**
- Meer dan 10.000 artikelen
- 14 dagen teruggavenrecht
- Lage verzendkosten



Sport-Thieme is lid van de Thuiswinkel-organisatie

Meer dan **300** pagina's!

Nu bestellen: **0297-807877**

**SPORT-THIEME**

Schoolsport · Sport in verenigingen · Fitness · Therapie  
Sport-Thieme bv · 3641 RP Mijdrecht · [www.sport-thieme.nl](http://www.sport-thieme.nl)  
Telefoon: 0297-807877 · Fax: 0297-807878 · [info@sport-thieme.nl](mailto:info@sport-thieme.nl)

De grote **gratis!**

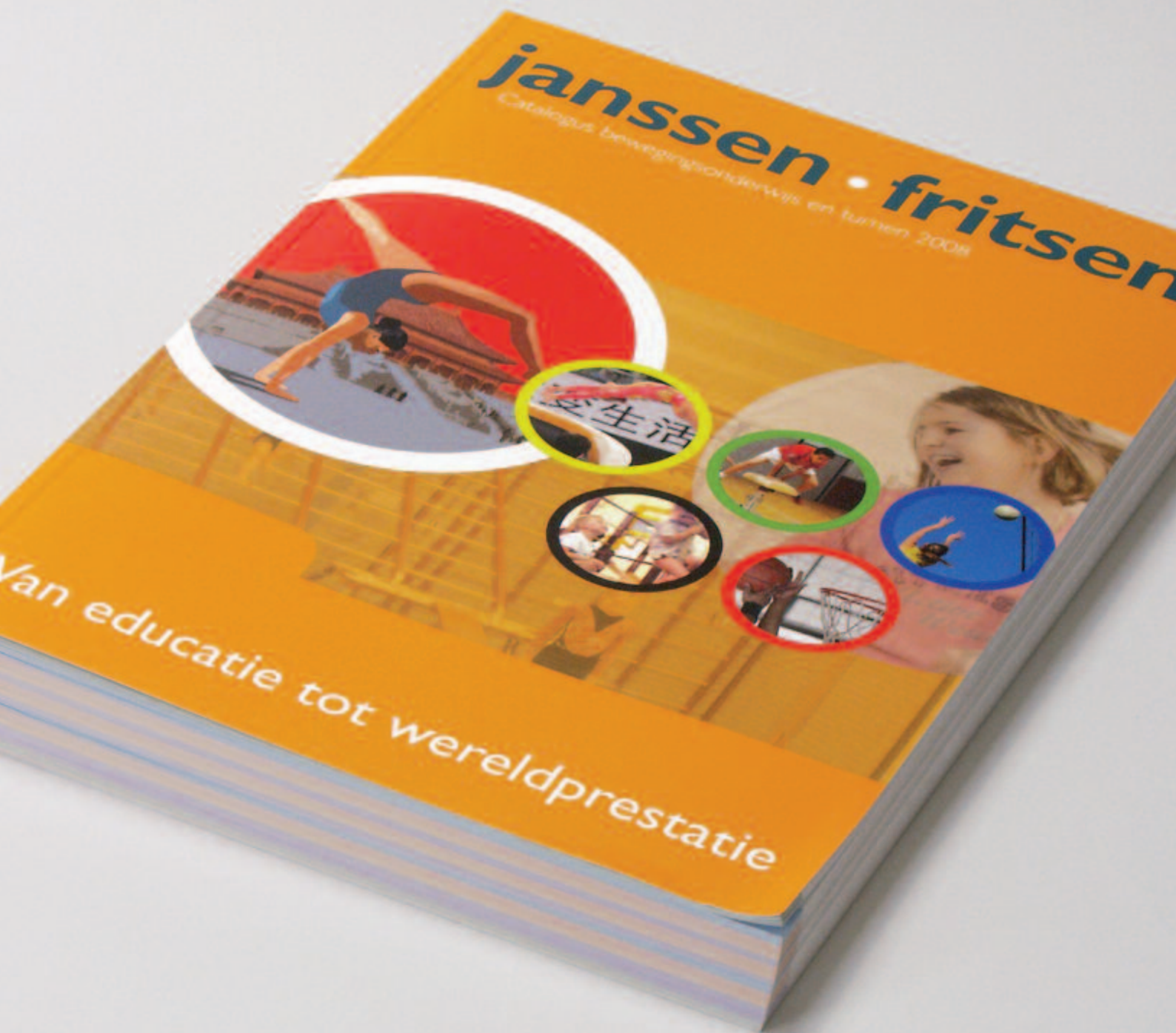


catalogus

Alle onder één dak:

- Atletiek
- Ballen
- Balsport
- Bewegingstherapie
- Psychomotoriek
- Fitness, kracht & vechtsport
- Funsport
- Speelplaatstoestellen
- Gezondheid & EHBO
- Gymnastiek & dans
- Leermiddelen
- Sportplaatsuitrusting
- Starten, meten, markeren
- Therapie
- Turnen
- Verenigings- & feestbenodigdheden
- Vrijtijdsspelen
- Watersport

# Alles wat u nodig heeft!



Onze catalogus bewegingsonderwijs en turnen



**janssen • fritsen**

**Meer dan 300  
nieuwe producten**